

**KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ-
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRETMENLERİNİN İŞ YÜKÜ ALGISI VE
İŞ-AİLE ÇATIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

FUNDA KELEŞ AY

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. CEVAT CELEP

KOCAELİ-2010

Funda KELEŞ AY tarafından hazırlanan **İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İş Yükü Algısı ve İş-Aile Çatışması** adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi:.....22../04../2010.....

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

Jüri Üyesi :Prof. Dr. Cevat CELEP.....

Jüri Üyesi :Prof. Dr.Nuray OAKLEY.....

Jüri Üyesi :Yrd. Doç.Dr.Birol YİĞİT.....

İmzası

Onay 12.05.2010 - 2010/12

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../20.....

Prof. Dr. Vasfi HAFTACI.....
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Değişen toplumsal ve sosyal koşullar çerçevesinde bireylerin iş ve aile yaşamları sürekli etkileşim halinde olup. iş ve aile yaşamı, rolleri ve sorumlulukları açısından birbirini engelleyebilmektedir. Eğitim örgütlerinin temel taşı olan öğretmenlerin görevlerini en iyi şekilde yapabilmeleri için bu etkileşimin ortaya konması ve gerekli şartların hazırlanması önem taşımaktadır. Bu araştırma ile genel olarak çalışma koşulları açısından iş ve aile yaşamı arasındaki dengeyi daha rahat sağlayacağı düşünülen fakat birçok sorumluluğu bulunan öğretmenlerin algıladıkları iş yükü algısının iş-aile çatışmasına etkisini ortaya koymanın öğretmenler ve yöneticiler açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Yüksek lisans öğrenimim ve tez çalışmam boyunca benden bilgisini, desteğini esirgemeyen ve beni yüreklendiren değerli danışmanım Prof. Dr. Cevat CELEP'e; tez jürimde yer alan ve değerli eleştirileriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Nuray OAKLEY ve Yrd. Doç. Dr. Birol YİĞİT'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öğrenim hayatım boyunca beni destekleyen sevgili aileme ve anlayışıyla yanımda olan sevgili eşime teşekkür ederim.

Kocaeli, 2010

Funda KELEŞ AY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLolar DİZİNİ.....	III
ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VIII
BÖLÜM I.....	1
Giriş.....	1
Problem	1
Amaç	4
Önem	5
Sayıtlılar	5
Sınırlılıklar	6
Tanımlar	6
BÖLÜM II.....	8
Literatür Taraması	8
İş-Aile Çatışması Kavramı Ve Tanımı.....	8
İş Aile Çatışması Türleri	10
İş-Aile Çatışmasını Açıklayan Kuramlar	13
Bölünme Kuramı	13
Telafi Kuramı	13
Rol Kuramı.....	14
Taşma Kuramı	14
Çatışma Kuramı.....	14
Ekolojik Sistem Kuramı	15
İş-Aile Çatışmasının Yönü	16
Öğretmenlik Mesleği ve İş- Aile Çatışması	20
İş Alanındaki Talepler ve Öğretmenlik Mesleği	22
Öğretmenlerin İş Yüğü Algısı	23
İlgili Araştırmalar	25
Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	25
Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	26
BÖLÜM III	29
Yöntem	29
Araştırma Modeli	29
Evren ve Örneklem.....	29
Veriler Ve Toplanması	30
Veri Toplama Araçları	30
İş Yüğü Ölçeği	31
İş-Aile Çatışması Ölçeği	33
İş→Aile Çatışması Boyutu.....	34
Aile→İş Çatışması Boyutu.....	35
Verilerin Çözümlemesi	36
BÖLÜM IV	37

Bulgular Ve Yorum	37
Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerinin Dağılımları	37
Cinsiyet.....	37
Yaş.....	38
Branş.....	38
Eğitim Durumu.....	39
Medeni Durum	39
Eşin Çalışma Durumu	40
Çocuk sayısı	42
Ailenin yanında yaşayan diğer kimselerin varlığı.....	42
Okul öncesi çocuk bakım sorunu	43
Aile Sorumluluklarına Ayrılan Zaman.....	44
Ders Saati	44
Okuldan Çıkış Saatinin Değişmesi.....	45
Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular.....	46
Öğretmenlerin Yaşadığı İş-Aile Çatışması ve İş Yükü Algısı Düzeyi.....	46
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	47
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının YaşaGöre Karşılaştırılması.....	48
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Branşa Göre Karşılaştırılması	49
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	50
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması	52
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Eşin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması....	54
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Çocuk Sahibi Olma ve Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması	55
Öğretmenlerin Aile-İş Çatışmasının Ailenin Yanında Yaşayan Diğer Kimselere Göre Karşılaştırılması	56
Öğretmenlerin Aile-İş Çatışmasının Okul Öncesi Çocuk Bakımına Göre Karşılaştırılması.....	57
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Aile Sorumluluklarına Ayrılan Zamana Göre Karşılaştırılması	59
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Haftalık Ders Saatine Göre Karşılaştırılması.....	59
Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının ve İş Yükü Algısının Okuldan Çıkış Saatlerine Göre Karşılaştırılması.....	60
Öğretmenlerin İş Yükü algısının İş-Aile Çatışmasına Etkisi.....	63
BÖLÜM V.....	65
Sonuçlar Ve Öneriler.....	65
EKLER.....	72
KAYNAKÇA.....	77

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1 Pilot Uygulamada Kullanılan İş Yükü Anket Soruları	32
Tablo 2 Öğretmenlerde İş Yükü Algısı Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları.....	33
Tablo 3 İş Aile Çatışması Ölçeği	34
Tablo 4 İş→Aile Boyutu Faktör Analizi İstatistikleri.....	35
Tablo 5 Aile→İş Boyutu Faktör Analizi İstatistikleri.....	36
Tablo 6 Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	38
Tablo 7 Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okula Göre Dağılımları.....	39
Tablo 8 Öğretmenlerin Medeni durumlarına Göre Dağılımları	40
Tablo 9 Öğretmenlerin Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları	40
Tablo 10 Öğretmenlerin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Dağılımları	42
Tablo 11 Öğretmenlerin Aile Dışında Yanlarında Yaşayan Kimselere Göre Dağılımları.....	43
Tablo 12 Öğretmenlerin Okul Öncesi Çocuk Bakımına Göre Dağılımları.....	43
Tablo 13 Öğretmenlerin Aile Sorumlulukların Ayırdıkları Zamana Göre Dağılımları	44
Tablo 14 Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatine Göre Dağılımları	45
Tablo 15 Öğretmenlerin Okuldan Çıkış Saatlerinin Değişmesine Göre Dağılımları.....	45
Tablo 16 Öğretmenlerin Okuldan Çıkış Saatlerinin Değişmesinin Haftalık Dağılımları	46
Tablo 17 Öğretmenlerin İş-Aile Çatışması ve İş Yükü Algısı Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	47
Tablo 18 Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Cinsiyete göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları.....	47
Tablo 19 Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	48
Tablo 20 Öğretmenlerin Yaşına Göre İş-Aile Çatışması ANOVA Sonuçları.....	49
Tablo 21 Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Çalışma Alanlarına göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları	50
Tablo 22 Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	51
Tablo 23 Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre İş→Aile Çatışması ANOVA Sonuçları.....	51
Tablo 24 Öğretmenlerin Medeni Durumuna Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	52
Tablo 25 Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları	53
Tablo 26 Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Eşin Çalışma Durumuna göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları.....	54
Tablo 27 Öğretmenlerin Çocuk Sahibi Olmalarına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	55
Tablo 28 Öğretmenlerin Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre İş →Aile Çatışması ANOVA Sonuçları.....	55
Tablo 29 Öğretmenlerin Aile→İş Çatışmasının Öğretmenlerin Aile ile Beraber Yaşayan Kimselere göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları	56
Tablo 30 Öğretmenlerin Okul Öncesi Çocuk Bakımına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	57
Tablo 31 Öğretmenlerin Okul Öncesi Çocuk Bakımına Göre Aile→İş Çatışması ANOVA Sonuçları.....	57
Tablo 32 Öğretmenlerin Aile Sorumluluklarına Ayırdıkları Zamana Göre İş-Aile Çatışması Ortalamaları ve Standart Sapmaları	58
Tablo 33 Öğretmenlerin Aile Sorumluluklarına Ayırdıkları Zamana Göre İş-Aile Çatışması ANOVA Sonuçları	59
Tablo 34 Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatlerine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları ..	60
Tablo 35 Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatine Göre İş→Aile Çatışması ANOVA Sonuçları ..	60
Tablo 36 Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının ve İş Yükü Algısının Okuldan Çıkış Saatlerinin Değişmesine göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları.....	61

Tablo 37 Öğretmenlerin Okuldan Çıkış Saatlerinin Değişmesinin Haftalık Sıklığına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	62
Tablo 38 Öğretmenlerin Okuldan Çıkış Saatinin Değişmesinin Haftalık Sıklığına Göre İş→Aile Çatışması ve İş yükü ANOVA Sonuçları	62
Tablo 39 İş →Aile Çatışmasının İş Yüküne Göre Yordanmasına İlişkin Basit Regresyon Analizi	63
Tablo 40 Aile İş Çatışmasının İş Yüküne Göre Yordanmasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları.....	64

ÖZET

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin iş yükü algılarının ve iş-aile çatışmalarının düzeyinin belirlenerek, iş yükü algısı ile iş-aile çatışması arasında ilişkinin saptanmasıdır. Bu bağlamda öğretmenlerin iş- aile ve aile- iş çatışmalarının cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, sahip olunan çocuk sayısı, aile ile yaşayan diğer kimselerin varlığı, çocuk bakım sorununun çözümü, aile sorumluluklarına ayrılan zaman, haftalık ders saati ve okuldan çıkış saati değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi araştırmanın genel amacı kapsamındadır.

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Kocaeli İli İzmit İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 63 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 1782 sınıf ve branş öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini İzmit merkez ilçesinde bulunan 63 okuldaki küme örnekleme yöntemi ile seçilen 30 okul ve bu okullarda görev yapan toplam 550 öğretmen oluşturmuştur. Örneklem kapsamındaki öğretmenlere uygulanan 550 adet anketten hatalı ve eksik doldurulanlar çıkarıldıktan sonra 509 adet anket analizlerde kullanılmıştır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen İş Yükü Algısı Ölçeği ve Netemeyer (2000) tarafından geliştirilerek Aycan ve Eskin (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan iş-aile çatışması ölçeği gerekli izinler alınarak kullanılmıştır. Araştırma verileri öğretmenlerin değerlendirdiği anket yolu ile elde edilmiştir. Anket verileri SPSS 13.0 programına girilerek analiz edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin iş yükü algılarının iş aile çatışmalarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte yapılan analizler, kadın öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının, erkek öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasından daha fazla olduğunu, aynı zamanda kadın öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının aile→iş çatışmasından da daha fazla olduğu bulunmuştur. Medeni durum itibarıyla yapılan anova testinde eşinden ayrı çocuğu yanında yaşayan öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının bekar öğretmenlere oranla daha fazla olduğu belirlenmiştir. Eşin çalışma durumuna göre öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması arasındaki farklılığa ilişkin yapılan t testi sonucunda eşi çalışan öğretmenlerin eşi çalışmayan öğretmenlere göre daha fazla iş→aile çatışması yaşadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çocuk sahibi olma durumuna göre yapılan anova testinde üç çocuk sahibi öğretmenlerin, bir çocuk sahibi öğretmenlere ve hiç çocuk sahibi

olmayan öğretmenlere oranla daha fazla aile→iş çatışması yaşadıkları sonucu elde edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin yaşadığı iş-aile çatışmasının aile sorumluluklarına ayrılan zamana göre farklılaştığı saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İş-aile çatışması, iş yükü algısı

ABSTRACT

PERCEPTIONS OF ELEMANTARY SCHOOL TEACHER'S WORK OVERLOAD AND WORK FAMILY CONFLICT

This study aims to define the level of theachers' perception of workload and work-family conflict, and to determine the relationship between work and family conflict. The general aim includes to investigate if there is a difference between teachers' work- family and family-work conflicts and gender, age, educational background, marital status, the number of children that parents have, the other people who lives with the family, the time which is allocated to family responsibilities, weekly schedule and the time that teacher leaves school.

The research's environment includes 1782 class and branch teachers who works in 63 public primary school in İzmit at Kocaeli on 2009-2010 academic year. The sample of this research contains 550 teachers who works in 30 schools that is choosen random from 63 schools in İzmit central district. After eliminating the inaccurate and deficient surveys from the sample of 550 surveys, 506 surveys used to analyse the data. The research data is obtained from the survey "Workload Perception Scale" that has been developed by the researcher and "Work- Family Conflict Scale" that has been developed by Netenmayer (2000) and adapted to Turkish language by Aycan & Eskin (2005) and used after getting authorization. The research data is obtained from the survey that is answered by the teachers and are analized by SPSS 13.0.

According to findings, teachers' workload perceptions have an effect on teachers' work-family conflict. Besides the analyze shows that schoolmistress cope with much more work-family conflict than masters and also schoolmistress' work-family conflict is much more than their family-work conflict. The data obtained from ANOVA test with marital status variable shows that the teachers who are divorced and lives with their children have bigger family-work conflict than single teachers. The result from t test which is used to determine the difference between working and unemployed spouse shows that teachers who have a working spouse have bigger work-family conflict than teachers who have an unemployed spouse. The data obtained from ANOVA test with children number variable shows that the teachers who have three children have bigger work-family conflict than who have one child or none.

Moreover, teachers' work-family conflict differentiates according to the time that allocated to family responsibilities.

Key Words: Work-family conflict, work overload

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi tanımlanmış, amaçları oluşturularak önemi belirtilmiş, sınırlılıklar ortaya konularak önemli kavramlar işlevsel olarak tanımlanmıştır

Problem

İş ve aile yaşamımızın büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. İş ve aile yaşamındaki farklı rol ve beklentiler kişinin her iki alana da zaman ve enerji ayırmasını gerektirmekte kimi zaman da bir diğerine ayrılan zaman ve enerji farklılaşabilmektedir. İşe ait rol ve sorumlulukların ailevi sorumlulukları engellemesi ya da ailevi sorumlulukların iş yaşamına dair beklentileri engellemesi kişinin iş-aile çatışması yaşamasına neden olmaktadır. Bu durum bireyin rol ve sorumlulukları arasında sıkışmasına neden olmakta dolayısıyla da hem iş yaşamını hem de aile yaşamını etkilemektedir.

İş ve iş dışı yaşamı birleştirme konusunun temeli 1800'li yıllara kadar uzanmakta olup, yüzyılı aşkın süredir araştırmacıların ele aldığı bir konu olmuştur (Wilensky, 1960;akt. Hammer, Colton, Caubet ve Brockwood, 2002, s.83). Son otuz yılda meydana gelen değişimler ise araştırmacıların iş ve aile alanlarına bakışını da değiştirmiştir. (Hammer, Colton, Caubet ve Brockwood, 2002, s.83). Erkeklerin öncelikli sorumluluğunun iş, bayanların öncelikli sorumluluğunun ise ev işleri olarak algılanmasından dolayı araştırmacılar tarafından bağımsız alanlar olarak ele alınan iş ve aile yaşam alanları iş gücünde yaşanan değişimlerle denge kurulması gereken iki önemli yaşam alanı haline gelmiştir (Clark, 2001, s.348).

Eşlerden ikisinin de kariyer hedefinin olması ve küçük çocuklu çalışan annelerin sayısındaki artış gibi, ailelerin ve işgücünün doğasında meydana gelen çarpıcı değişimler hem erkek hem de kadın çalışanların evle ilgili büyük sorumlulukları olduğu kadar önemli iş yükümlülüklerinin de olması olasılığını arttırmıştır (Allen, Herst, Bruck, ve Sutton, 2000, s.336; Bond, Galinsky, ve Swanberg, 1998).

Bayanların iş gücündeki artışı, çocuk sahibi çalışan kesimin artması, aile yapılarının giderek çeşitlenmesi (çift kariyerli evlilikler, tek ebeveynli aileler vb.), iş gücünün demografik özelliklerinin değişmesi, geleneksel cinsiyet rolündeki değişim, iş-aile alanındaki çalışmaların sayılarının artmasına sebep olmuştur (Frone, Yardley ve Markel,1997; s.145-146; Stoeva, Chiu ve Greenhaus, 2002 s.1; Hammer, Colton, Caubet ve Brockwood, 2002, s.83; Edwards ve Rothbad, 2000, s.178)

Tüm bu değişimler beraberinde kişilerin zaman ve enerji yetersizliği nedeniyle iş ve aile rolleri arasında çatışma yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu bağlamda iş-aile çatışması da, iş ve aile alanındaki literatürde önemli bir paya sahiptir (Byron, 2005, s. 170).

İş-aile çatışması iş ve aile alanlarından gelen taleplerin çatışarak kişi üzerinde baskı oluşturmasıdır. Kimi zaman işin aileye müdahalesi (iş-aile çatışması) sebebiyle işin aile sorumluluklarını engellemesi olarak, kimi zaman da ailenin işe müdahalesi (aile-iş çatışması) sebebiyle ailenin işi engellemesi olarak yaşanmaktadır (Greenhaus ve Beutell, 1977 Byron, 2005, s.170).

İş-aile çatışması tüm örgütlerde çalışanların performans ve davranışlarını etkileyen önemli bir değişkendir. Kişinin yaşadığı iş-aile çatışması işiyle, ailesiyle ilgili ve kişisel birçok sıkıntının da tetikleyicisi konumundadır (Aycan vd., 2007).

Hızla değişen çağımızda eğitim örgütlerinin bu değişimlerden etkilenmemesi kaçınılmazdır. Yüksek Öğrenim Kurumu tez dökümanları arasında yapılan taramada sınırlı sayıda bulunan çalışmalardan yalnızca biri evli bayan öğretmenler arasında çalışılmıştır. Bunun dışındaki çalışmalar ilaç, banka ve turizm sektörlerinde olup; örneklem grubunu beyaz

yakalılar ya da çeşitli işletmeler seçen çalışmalarda da eğitim başlığı altında örneklemin küçük bir yüzdesi ele alınmıştır.

Cinamon ve Rich (2005), iş ve aile yaşam alanlarıyla ilgili çalışmalarda öğretmenlerin ele alınmamasını iki sebebe bağlamıştır. Bunlardan birincisi, öğretmenlik grubunda aile rollerine daha fazla önem veren bayan öğretmenlerin baskın olarak yer almasıdır. İkincisi ise öğretmenlik mesleğinin iş ve aile alanlarından gelen sorumlulukların kaynaştırılabildiği bir meslek olarak görülmesidir. Bunların dışında öğretmenlik mesleği daha az kariyer odaklı olduğu inancı da göz ardı edilmemelidir. Buna karşın, öğretmenlerin işleri hakkındaki düşünceleri ile ilgili son araştırmalar ve öğretmenlik mesleği ile ilgili analizler (Carter ve Doyle, 1996; Van der Berg, 2002), bu varsayımların doğruluğuyla ilgili ciddi sorular akla getirmektedir (Cinamon ve Rich, 2005).

1990'lı yıllarda iş- aile yaşam dengesi alanında yapılan araştırmalar, iş yaşamının kalitesini arttırmak adına yapılan çalışmaların merkezi haline gelmiştir. Bu durum biraz da iş yaşamının daha rekabetçi bir hal alması, aile hayatına ve özel yaşama ayrılan zaman ve enerjinin kısıtlanarak iş yaşamına aktarılmasından kaynaklanmaktadır (Gallie ve Russell, 2009, s.446).

Günümüz öğretmenlik mesleğinde de durum farklı değildir. Fotokopi, para toplama, çalışma kağıdı hazırlama, çeşitli toplantılara eşlik etme, sosyal etkinliklerin ve gösterilerin hazırlanması eğitim-öğretimle doğrudan ilgili olmayan işler; gereğinden fazla denetim ve görevlendirme, derse hazırlık için ayrılan zaman öğretmenlerin iş yükünü arttırmakta, zaman ve enerjisini azaltmaktadır. Literatürde de belirtildiği gibi aşırı iş yükü hem iş-aile hem de aile –iş çatışmasıyla yakından ilişkilidir (Aryee, Luk, Leung ve Lo 1999).

Toplumların ilerlemesinin eğitimle sağlanacağı, eğitim ve öğretimin de ana unsurunun öğretmenler olduğu düşünülerek sistemi bütün olarak ele alıp hem bayan hem de erkek öğretmenlerin araştırmaya dahil edilmesi uygun görülmüştür.

İş ve aile arasındaki dengeyi bulmak değişen yaşam şartlarını da işin içine kattığımızda sadece bayanların değil erkeklerin de sorunu olmuştur. (Aycan vd., 2007, s.31) İş ve aile dengesiyle ilgili verilen eğitimin katılımcılarının %80 oranında erkek olması da bunun bir işaretidir.

Amaç

Bu araştırma ile öğretmenlerin iş yükü algılarını ve iş-aile çatışması yaşayıp yaşamadıklarını belirlemek ve iş yükü algısı ile iş-aile çatışması arasında ilişki olup olmadığını araştırmak amaçlanmaktadır. Araştırmada bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki alt sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1.Öğretmenlerin iş-aile çatışması düzeyi nedir?

2.Öğretmenlerin iş yükü algısının düzeyi nedir?

3.Öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması düzeyi cinsiyete, yaşa, bransa, eğitim durumuna, medeni duruma, , eşin çalışma durumuna, çocuk sahibi olma durumuna, aile sorumluluklarına ayrılan zamana, haftalık ders saati sayısına, okuldan çıkış saatlerinin gecikip gecikmeme durumu ve gecikme sıklığına göre değişmekte midir?

4. Öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması düzeyi cinsiyete, yaşa, bransa, eğitim durumuna, medeni duruma, eşin çalışma durumuna, çocuk sahibi olma durumuna, , aile ile yaşayan diğer kimselerin varlığına, okul öncesi çocuk bakım sorunun çözümüne aile sorumluluklarına ayrılan zamana göre değişmekte midir?

5.Öğretmenlerin iş yükü algısı okuldan çıkış saatlerinin gecikip gecikmeme durumu ve gecikme sıklığına göre değişmekte midir?

6. Öğretmenlerin sahip olduğu iş yükü algısı iş→aile çatışmasının ve aile→iş çatışmasının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

Önem

Eğitim sisteminin önemli öğesi olan öğretmenlerin, çağın ihtiyaç duyduğu bireyleri topluma kazandırmaları için şüphesiz mesleki ve ailevi alanda destek almaları kaçınılmazdır. Toplumun eğitim örgütlerinden beklentilerinin artması ve değişmesi, yeni program değişiklikleri, vb sebeplerle öğretmenlerden beklenen iş yükünün artışı iş alanlarındaki baskıyı arttırırken, öğretmenlerin de özel yaşamı ve aileleri olduğu gerçeğini değiştiremez.

İş ve aile dengesini kurmak tüm meslekler için vazgeçilmez bir ideal haline gelmiştir. Öğretmenler ise hem birden fazla çocuğun yetiştirilmesinde rol oynamak hem de öğretmenliğin güç tüketen doğası ile başa çıkmak gibi iş alanındaki talepleriyle ve aile alanındaki talepleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum ise iş-aile çatışması yaşamalarını kaçınılmaz kılmaktadır

Öğretmenlik mesleğinin aile sorumlulukları ile uyumlu olmasının sebepleri arasında yaz aylarının çoğunda çalışmama, çalışma saatlerinin kısa oluşu vb. gösterilmektedir. Fakat objektif olarak bakıldığında eğitim-öğretim dışındaki ek işler, bürokratik anlamdaki beklentiler, öğrenci velileri ile görüşmeler, vb. öğretmenlerin iş yükünü de ağırlıştırmaktadır.

Öğretmenler arasında iş-aile çatışmasına dair ülkemizde yeter sayıda araştırma bulunmadığından bu çalışmanın alana katkı sağlaması beklenmektedir. İş yükü algısının çoğu araştırmada iş-aile çatışmasının yordayıcısı olduğuna dair veriler bulunmaktadır. Öğretmenlik mesleğinde de bu durum kontrol edilmek istenmiştir.

Sayıtlılar

Bu araştırmanın sayıtlıları aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır:

1.Araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin anket sorularını içten ve objektif olarak cevaplandıkları kabul edilmektedir.

2.Araştırmada kullanılan anket formlarının iş yükü algısı ve iş-aile çatışmasına ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymakta yeterli olduğu düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır:

1.Öğretmenlerin iş yüküne ve iş-aile çatışmasına ilişkin algıları anketteki maddelerle sınırlıdır.

2.Araştırma, Kocaeli İli İzmit İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarında 2009-2010 eğitim öğretim yılında görev yapan öğretmenler ile sınırlıdır.

Tanımlar

İş yükü: Yapılması gereken iş miktarının çokluğu ve bunun neticesinde kişinin üzerinde zaman baskısı oluşturması

İş-Aile Çatışması: İş ve aile alanlarından gelen rollerin karşılıklı olarak uyumsuzluk göstermesi sonucu kişinin üzerinde oluşan baskıdır.

İş→Aile Çatışması: İş hayatındaki rol ve sorumluluklara ayrılan zaman ve enerjinin aile hayatındaki rol ve sorumlulukların yerine getirilmesini engellemesidir.

Aile→İş Çatışması: Aile hayatındaki rol ve sorumluluklara ayrılan zaman ve enerjinin iş hayatındaki rol ve sorumlulukların yerine getirilmesini engellemesidir.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

İŞ-AİLE ÇATIŞMASI KAVRAMI VE TANIMI

Yaşantımızda birden çok role bürünmekteyiz. İşgören, yönetici, eş, ebeveyn, arkadaş rollerinin yanında toplumun bir üyesi olarak da bizden beklenen roller bulunmaktadır. Bu rollerin gerektirdikleri kimi zaman bazı yönleriyle çatışabilmektedir (Duxbury ve Higgins, 2001, s.2).

İş-aile çatışması araştırmaları çeşitli alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Psikoloji, sosyoloji, toplumsal cinsiyet, eğitim, yönetim, insan kaynakları yönetimi ve örgütsel davranış bu alanlara örnek gösterilebilir (Bragger, Rodriguez-Srednicki, Kutcher, Indovino ve Rosner 2005, s.307).

İş ve aile rolleri arasında uyum bozukluğu (Cartwright, 1978:184), iş aile etkileşimi sorunları (Burke vd., 1980:253), iş aile uyumsuzluğu (Jones-Butler, 1980:367) ve iş aile gerginliği (Kelly-Voydanoff, 1985:367) gibi kavramlarla anılan iş-aile çatışmasının temeli Kahn, Wolfe, Quinn, Snoek ve Rosenthal'ın (1964) tanımladığı rol çatışmasına uzanmaktadır.

Kahn ve diğerleri. rol çatışmasını, bir role uyum sağlamanın diğerini yerine getirmeyi zorlaştıracığı bir ya da iki rolün aynı anda ortaya çıkması olarak ifade etmişlerdir (1964, s.19).

Bu kavramdan yola çıkarak iş-aile çatışması, en kalıplaşmış tanımıyla iş ve aile alanlarından gelen rollerin karşılıklı olarak uyumsuzluk göstermesi sonucu kişinin üzerinde oluşan baskıdır. Buna göre bir alandaki rolü yerine getirmek diğer alandaki rolü yerine getirmeyi zorlaştırmaktadır. Bunun sonucunda da kişinin üzerindeki gerilim artarak çatışmaya sebep olmaktadır(Greenhaus ve Beutell,1985,s.77).

Netenmeyer, Boles, ve McMurrian' a (1996, s.400) göre iş-aile çatışması işe ilişkin aktivitelerin aile hayatına karışmasıdır. Parasuraman ve Simmers'a (2001, s.556) göre de iş-aile çatışması iş ve aile rollerinin eş zamanlı olarak ortaya çıkması nedeniyle yaşanan uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır.

Bireyin işi ile ilgili üstlendiği rolün, ailesi ile ilgili yükümlülüklerini engellemesi olarak tanımlanan iş-aile çatışması, iş rolünden aile rolüne olan negatif aktarım olarak da anılmıştır (Frone, Russell ve Cooper, 1992, s.728; Wayne, Musisca ve Fleeson, 2004, s.108).

İş-aile çatışması kimi araştırmalarda iş-aile rol gerilimi, aile iş rolleri uyumsuzluğu, işin ev ve aile üzerindeki etkisi tanımlamalarıyla da karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu tanımlamalar iş-aile çatışmasının tanımıyla içerik olarak tutarlı görülmüştür (Voydanoff, 1988, s.749).

Bir alanda ortaya çıkan rol talebinin diğer alandaki rol talebiyle uyumsuzluk göstermesi bir başka deyişle kişinin yaşadığı iş-aile çatışması kişinin hem iş yaşamı hem de aile yaşamı kalitesini etkileyebilmektedir (Ahuja ve Rodhain, 2005).

İş-aile çatışmasına sebep olan faktörler iş alanından ve aile alanından kaynaklanmaktadır.

İş alanındaki sebepler:

- İş ortamının baskısı, çalışma saatlerinin çeşitli toplantı ve görüşmelerle uzaması, iş seyahatlerinin fazla olması, aşırı iş yükü, iş stresi, iş yerinde kişiler arası yaşanan çatışma, yönetici desteğinin olmaması olarak gösterilebilir

Aile alanındaki sebepler:

- Aile ortamının baskısı, küçük çocuk sahibi olma, çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluklar, aile içindeki kişiler arası çatışmalar, aile bireylerinin desteğinin olmaması (Greenhaus ve Beutell,1985, s.2).

İş Aile Çatışması Türleri

İş-aile çatışması Greenhaus ve Beutell'in (1985:77) yaptığı sınıflandırmaya göre üç türde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, zaman temelli çatışma, stres temelli çatışma ve davranış temelli çatışmadır.

Zaman temelli çatışma: Zaman temelli çatışma bir alandaki role harcanan zamanın diğer alandaki rolü yerine getirmeyi engellemesi olarak tanımlanmaktadır. Örneğin kişinin iş yerindeki bir toplantı ile çocuğunun veli toplantısının çakışması kişi programını yeniden düzenlemediği takdirde zaman temelli çatışma yaşamasına sebep olacaktır (Greenhaus ve Parasuraman,1984, s.214).

Zaman temelli çatışma da kendi içinde iki farklı şekilde oluşabilmektedir:

- Bir role ayrılan zaman dilimi diğer rolü yerine getirmeyi fiziksel olarak başarısız kılmaktadır
- Birey bir rolü fiziksel olarak gerçekleştirirken zihni, diğer rolün baskısıyla meşgul olmaktadır (Bartolome ve Evans,1979;akt.Greenhaus ve Beutell,1985, s.78).

Fazla mesai, düzensiz çalışma saatleri, haftalık ve günlük çalışma saatlerinin uzunluğu, zaman temelli çatışmanın iş yaşam alanındaki nedenleridir. Aile yaşam alanındaki nedenler ise ebeveynin ilgisine muhtaç küçük çocuk sahibi olmak, geniş bir aileye sahip olmak ve çiftlerin ikisinin de çalışıyor olması olarak gösterilebilir (Smith, 2004, s.20).

Gerginlik temelli çatışma: Bu çatışma türünde bireyin bir alandaki rolü yerine getirirken yaşadığı gerginlik diğer alandaki rolü yerine getirebilmesi için gereken enerjiyi ve fiziksel ya da zihinsel durumunu etkilemektedir (Edwards ve Rothbard, 2000, s.182).

Diğer bir deyişle bir roldeki gerilim belirtilerinin diğer rolün performansını etkilemesidir (Kinnunen ve Mauno, 1998, s.158). Çocuğun hastalığı yüzünden kaygı duyan bireyin, işine odaklanamaması ve işine gereken dikkati verememesi bu kategoride yaşanan çatışmaya örnek olabilir (Aycan vd., 2007, s.32).

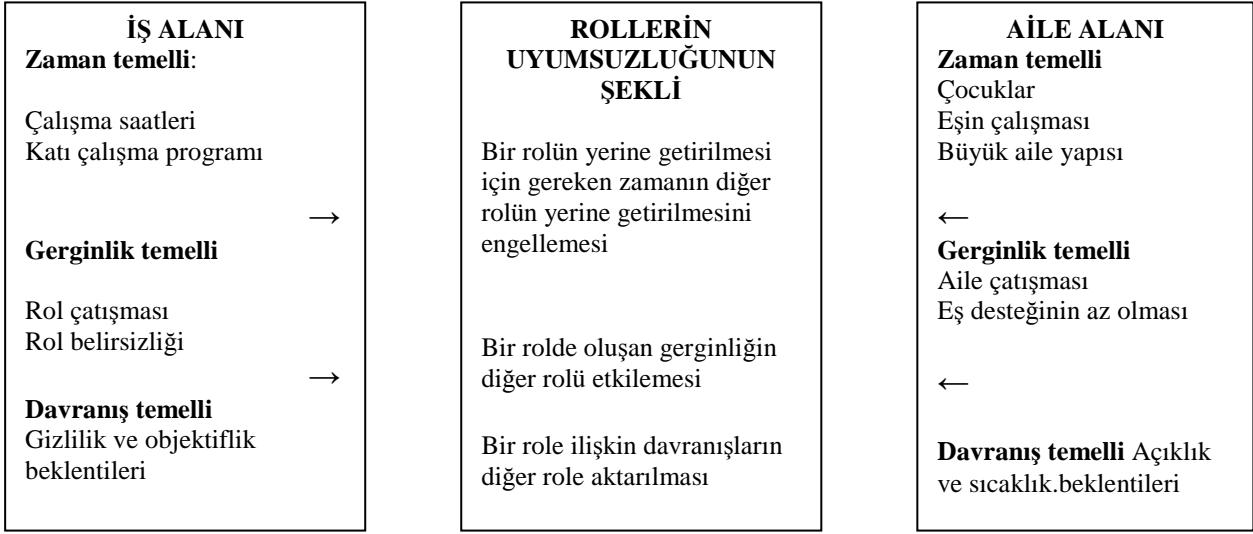
Davranış temelli çatışma: Greenhaus ve Beutell (1985, s.81) davranış temelli çatışmayı bir rolde yerine getirilen davranışların diğer rolde uyum sağlayamaması olarak açıklamışlardır.

Kinnunen ve Mauno (1998, s.158) da bu çatışmayı bir rolde beklenen davranış biçimlerinin diğer rolde beklenen davranış biçimleriyle uyuşmaması olarak tanımlamışlardır.

İş yaşamında kendine güvenen, objektif, duygularına hakim olması beklenen bireyden aile yaşamında da merhametli, sevecen, hassas davranması beklenebilmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985, s.81).

Eğer birey işinde evindeki gibi, evinde de işindeki gibi davranırsa bu sorun yaşamasına sebep olacaktır.. Örneğin sınıf içerisinde sürekli açıklayıcı ve yönlendirici olması gereken öğretmen, özel yaşamında da aynı davranışları sürdürmeye kalkışırsa aile yaşamında sorun yaşamaya beklenir. Sonuçta iş ve aile alanlarından beklenen birbiriyle uyumsuz ve çelişkili davranışlar kişinin çatışma yaşamasına sebep olmaktadır. Şekil 1 de iş ve aile alanından kaynaklanan ve zaman, gerginlik ve davranış temelli çatışma yaşanmasına sebep olan nedenler belirtilmiştir.

Şekil 1

Kaynak: J. H. Greenhaus; N.J. Beutell; "Sources of Conflict Between Work and Family Roles", Academy of Management Review, 1985, 10, (1), s.78

Şekil 1 de görüldüğü gibi hem iş alanındaki talepler hem de aile alanındaki talepler bireyin rolleri arasında çatışma yaşamalarına sebep olmaktadır.

İş-Aile Çatışmasını Açıklayan Kuramlar

Son zamanlarda iş-aile çatışmasına olan ilginin artması bu iki baskın yaşam alanı arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik birtakım kuramların da hazırlayıcısı haline gelmiştir.(Akt:Greenhaus, Collins ve Shaw, 2003, s.511; Barnett, 1998; Edwards ve Rothbard, 2000; Friedman ve Greenhaus, 2000; Greenhaus ve Beutell,1985; Greenhaus ve Parasuraman, 1999; Lambert, 1990). Yapılan araştırmalar iş-aile çatışmasını, rol kuramı, taşma kuramı, telafi kuramı, bölünme kuramı ve çatışma kuramına dayandırmaktadır (Kinnoin,2005,s.11).

Bölünme Kuramı

Bölünme kuramı iş ve aile yaşamlarını birbirini etkilemeyen bağımsız alanlar olarak görmekte dolayısıyla da bireyin bir alanda yerine getirdiği rolün diğer alandaki rol beklentilerini etkilemeyeceğini ileri sürmektedir (Evans and Bartolome, 1984, s.11.).

Zedeck (1992), işgörenlerin iş ve aile alanlarını kendi koydukları sınırla birbirinden ayırabileceklerini belirtmiştir. Diğer kuramları bölünme kuramından ayıran temel nokta iş ve aile yaşamlarının etkileşim içinde olduğu varsayımına dayanmalarındır.

Telafi Kuramı

Telafi kuramı bir alandaki doyumsuzluğu diğer alanda doyum sağlama girişimiyle telafi etmeyi öngörmektedir (Edwards ve Rothbard,2000,s.180). Bu kurama göre iş hayatından memnun olmayan birey, bu açığını aile hayatında sağlayacağı doyumla kapatmaya çalışacaktır ya da aile hayatından doyum sağlayamazsa o zaman da işiyle daha çok ilgilenecektir (Evans ve Bartolome, 1984 11.) Bu da bireyin iki yaşam alanı arasında denge kurmasını zorlaştıracaktır. Çünkü bir alandan elde edilemeyen doyum diğer alandan sağlanmaya çalışılacaktır ki bu da kişinin zaman dengesi kuramamasına yol açacaktır. İşinden yeterli derecede memnun olmayan birey, aile hayatından doyum sağlamak adına ailesine daha

fazla zaman ayırdığında ise bir nevi zaman temelli çatışma meydana gelecektir (Lobel, 1991; Greenhaus ve Beutell, 1985; Jones ve Butler, 1980; akt.Efeoğlu, 2006, s.15).

Rol Kuramı

İş-aile çatışmasının da temel dayanak aldığı bu kuram ilk kez 1950 li yıllarda Parsons ve Merton tarafından ortaya atılmıştır (Kinnoin, 2005, s.12).Rol kuramına göre rol çatışması ya da belirsizliğinin yaşanması istenmeyen durumlara yol açabilir. Birden fazla rol, roller arası çatışma yaşanmasına bu da kişinin bir rolü yerine getirmesini tamamen yeterli zaman ve enerjisinin olmasına bağlamaktadır (Grandey ve Cropanzano, 1999, s.351).

Taşma Kuramı

Taşma kuramı iş-aile çatışmasını açıklayan kuramlar arasında en dikkat çeken kuram olmuştur (Dolcos, 2006, s.16). Bir yaşam alanında meydana gelen değişimlerin diğer yaşam alanını da etkileyeceği varsayımına dayanan kurama, iş yaşamında sağlanan başarının aile yaşamını da etkileyerek kaliteli bir yaşam alanı oluşturması örnek olarak verilebileceği gibi, sadece olumlu aktarmaların söz konusu olmadığı da unutulmamalıdır. Bir alanda meydana gelen olumlu ya da olumsuz bir olay diğer alanı da etkilemektedir. Williams ve Alliger ise (1994) pozitif aktarmaların iş yaşam alanından aile yaşam alanına doğru olduğunu, negatif aktarmaların (sıkıntı, bıkkınlık) ise iki yönlü olduğunu bildirmişlerdir (Dolcos, 2006, s.16). Yani bireyin iş yaşamında yaşadığı sıkıntılar bir şekilde aile yaşamını da etkileyebilmektedir.

Çatışma Kuramı

Kurama göre, bir alanda sağlanacak doyum ya da başarı diğer alandaki rol adına özveriyi gerektirmektedir. Her iki alandan gelen rol talepleri uyumsuz olduğu için kişi üzerinde baskı oluşturarak çatışmaya neden olmaktadır (Zedeck ve Mosier, 1990, s.241). Çatışma kuramına göre, bireyin çatışma yaşamasına sebep olan iş ve aile alanlarındaki roller değil bu rollerin yerine getirilmesi adına üstlenilen sorumluluklardır.(Efeoğlu, 2006, s.17)

Ekolojik Sistem Kuramı

Ekolojik sistem kuramı bazı araştırmacılar tarafından iş-aile çatışması çalışmalarında kuramsal dayanak olarak kullanılmıştır (Grzywacz, 2000; Hammer, Bauer ve Grandey, 2003; Voydanoff, 2002). Bu kuram, kişisel gelişimin yaşam boyu sürdüğünü ve bunun kişisel özellikler ile bulunulan vrenin özellikleri arasındaki kişilikli etkileşimin ürünü olduğunu ileri sürmektedir (Bellavia ve Frone, 2005, s.119).

Ekolojik sistem kuramı dört hiyerarşik sistemden oluşmaktadır. Bunlar mikrosistem, mezosistem, ekzosistem ve makrosistemdir. Kişiyle en ilgili sistem ise mikrosistemdir. Kişinin rolleri, aktiviteleri ve kişiler arası ilişkilerinin içinde bulunduğu şartlara göre belli karakteristik özellikleri olduğunu ve diğer kişileri de etkilediğini savunur (Bronfenbrenner, 1989, s.227).

Bellavia ve Frone (2005, s.119-120) kuramda yer alan sistemleri şöyle açıklamışlardır: İş ve aile yaşam alanlarıyla ilgili olan kısım ev ve işyerinde gelişen **mikrosistemler**dir.

Mezosistem ise iki ya da daha çok mikrosistemin bir araya gelmesiyle oluşur. Evde ve işyerinde oluşan birden fazla mikrosistem, mezosistemi oluşurmaktadır. Çoğu iş-aile çatışması araştırmaları mezosisteme dayandırılmaktadır. Bunun sebebi de iş ve aile alanlarının birbiri üzerindeki etkisini ve bu etkinin nasıl meydana geldiğini açığa çıkarmak için yapılan çalışmalardır.

Ekzosistem de iki ya da daha fazla mikrosistemin bir araya gelmesiyle oluşur. Ekzosistemi mezosistemden ayıran ise mikrosistemlerden birinin aslında kişi ile ilgili olmamasıdır. Kişinin aile yaşamı ile eşinin iş yaşamı arasındaki ilişkiyi kapsayan mikrosistemler örnek verilebilir.

Çalışma grubu evli çiftler ya da aileler olan ve kişinin iş alanının eşinin ev yaşamı üzerine etkisini ya da ebeveynlerin iş yaşantılarının çocukları üzerindeki etkisini ölçen çalışmaların ekzosisteme dayandırıldığı görülmektedir.

Makrosistem ise mikrosistem, mezosistem ve ekosistemin birleşmesinden oluşmaktadır. İş-aile çatışmasının makrosistem etrafında çalışan çalışmalar da yer almaktadır. Bunun sebebi de sosyo demografik değişkenlerin makrosistemde yer alma eğiliminin daha fazla olmasıdır (Bellavia ve Frone, 2005, s.120).

İş-Aile Çatışmasının Yönü

İş aile çatışmasının yönü ile ilgili yapılan ilk araştırmalar incelendiğinde iş-aile çatışmasının tek yönlü bir süreç olarak ele alındığı görülmektedir (Netemeyer vd, 1996). Ancak daha sonraki çalışmalarda aksi ispatlanmıştır. Buna göre, yalnızca iş alanındaki faktörler aile alanını etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda aile alanındaki faktörler de iş alanını etkilemektedir (Huang, Hammer, Neal, Perin, 2004).

İş-aile çatışması doğal olarak tek taraflı olmayıp iş ve aile alanları arasında karşılıklı gerçekleşmektedir (Wayne vd., 2004, s.108). İşin aile alanına müdahalesi iş→aile çatışmasını, ailenin iş alanına müdahalesi ise aile→iş çatışmasını beraberinde getirmektedir (Frone vd. 1997, s.148; Yıldırım ve Aycan, 2008, s.2).

İşten aileye doğru olan çatışma bireyin işi ile ilgili aktivitelerinin ailesiyle ilgili rollerini etkili bir şekilde yerine getirebilmesini engellemesinden kaynaklanmaktadır. Aileden işe doğru olan çatışma ise bireyin aile ile ilgili sorumluluklarının işini etkili bir şekilde yapmasını engellemesinden kaynaklanmaktadır (Madsen, Cameron ve Miller, 2005, s.226-227).

Noor'a göre (2004, s.390) de işin aileye müdahalesi, işle ilgili aktiviteler aile sorumluluklarını yerine getirmeyi engellediğinde meydana gelmektedir. Birey eve iş taşıyorsa

ve bunu ailesiyle geçireceği zamandan çalarak tamamlıyorsa işin aileye müdahalesi söz konusudur. Ailenin işe müdahalesi ise aile hayatı ile ilgili rol sorumluluklarının işle ilgili aktiviteleri engellemesi ile meydana gelmektedir. Birey çocuğunun aniden hastalanması nedeniyle önemli bir toplantısını ertelemek zorunda kalıyorsa bu durumda ailenin işe müdahalesi söz konusudur (Noor, 2004, s.390).

İş-aile çatışmasının daha önce açıklanan çeşitleri (zaman temelli çatışma, gerginlik temelli çatışma ve davranış temelli çatışma) ile belirtilen iki yönü (iş→aile çatışması ve aile→iş çatışması) birleştirildiğinde iş-aile çatışmasının altı boyutunun ortaya çıktığı görülmektedir:

- Zaman temelli iş→aile çatışması
- Zaman temelli aile→iş çatışması
- Gerginlik temelli iş→aile çatışması
- Gerginlik temelli aile→iş çatışması
- Davranış temelli iş→aile çatışması
- Davranış temelli aile→iş çatışması (Carlson, Kacmar ve Williams, 2000, s.250).

İş→aile çatışması ve aile→iş çatışmasının aralarındaki güçlü korelasyona rağmen, kavramsal olarak yapıları birbirinden farklıdır (Frone vd., 1992; Duxbury, Higgins ve Lee, 1994; Mesmer-Magnus ve Viwesvaran, 2005).

Bruck, Allen, Spector (2002) ve Frone (2003) gibi kimi araştırmacılar iş→aile ve aile→iş çatışmalarını birbirinden bağımsız olarak görmenin önemine işaret etmişlerdir (Westman ve Etzioni, 2005, s.1937).

Bunun yanında Frone, Russell ve Cooper (1992a) iş →aile ve aile→iş çatışması arasında karşılıklı ve pozitif yönlü bir ilişkinin varlığına dikkat çekmişlerdir (Frone vd.1997, s.148).

Frone vd. (1997) bu ilişkiyi test eden modeli geliştirerek iş →aile ve aile→iş çatışmasının doğrudan ve dolaylı nedenleri üzerinde durarak farklılığı bu bağlamda ele almışlardır (Beaville ve Frone, 2005, s.123).

İş→aile çatışmasının ve aile→iş çatışmasının nedenleri ile sonuçları da farklılaşmaktadır. İş→aile çatışmasının yaşanmasında işle ilgili değişkenlerin etkili olduğu üzerinde durulmuştur. Çalışma saatlerinin uzunluğu, düzensizliği; hafta sonu çalışma yapılması iş→aile çatışması yaşanmasının nedenleri arasındadır (Voydanoff, 1993, s.882-883). Byron (2005, s.171) da iş→aile çatışması üzerinde işle ilgili değişkenlerin; aile→iş çatışması üzerinde ise aile ilgili değişkenlerin etkili olduğundan söz etmiştir.

İşle ilgili olan faktörlerin aile-iş çatışmasına kıyasla iş-aile çatışmasıyla daha ilişkili olması beklenmektedir. Örneğin bireyin işine ayırdığı zamanın fazla olmasının aile hayatını etkilemesi daha olası bir durumdur. Aynı şekilde işle ilgili olmayan ve aile hayatını ilgilendiren faktörlerin de iş-aile çatışmasına kıyasla aile-iş çatışmasıyla daha ilişkili olması beklenmektedir. Örneğin bireyin destekleyici bir aile yapısına sahip olması yaşayacağı aile-iş çatışmasını azaltabilirken, iş-aile çatışması üzerinde daha az bir etkiye sahiptir (Byron, 2005, s.171).

İşle ilgili değişkenler iş saatlerinin esnek olması, işte geçirilen zaman, iş stresi olarak, aile ilgili değişkenler ise evde harcanan zaman (ev işleri, çocuk bakımı, vs.), aile stresi, medeni durum, en küçük çocuk sayısı vb. olarak sınıflandırılmıştır (Byron, 2005, s.171).

Bazı araştırmacılar, işin aileye müdahalesi ile ailenin işe müdahale ettiği durumları birbirinden ayrı tutmuşlardır. Bireyin hafta sonuna yerleştirilen toplantısı yüzünden erteleyeceği aile gezisi yaşadığı iş-aile çatışmasının; işyerine sürekli telefon eden aile fertleri sebebiyle işine odaklanamaması ise yaşadığı aile-iş çatışmasının örneğidir.

Her iki yöndeki çatışmanın (iş→aile ve aile →iş) iş-aile çatışması üzerindeki etkisinin önemi de gözardı edilmemelidir (Hammer, Bauer ve Grandey, 2003, s.421).

Yapılan araştırmalarda yaş (Beutell ve Greenhaus, 1982; Fox ve Dwyer, 1999; Frone ve Yardley, 1996; Kinnunen ve Mauno, 1998) ve sahip olunan çocuk sayısı (Grandey ve Cropanzano, 1999) ile aile →iş çatışması arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

İş aile çatışmasının birbirini etkileyen iki yönü olmasına karşın araştırmalar iş→aile çatışmasını aile→iş çatışmasından daha fazla ele almıştır (Crouter, 1984; Frone vd., 1992; Voydanoff, 1980). Bununla birlikte ilgili araştırma bulguları da iş→aile çatışmasının aile→iş çatışmasından daha fazla yaşandığını saptamıştır (Kinnunen vd., 2004:2; Frone vd.,1992, s.728).

Günümüz insanları, iş ve aileleri ile ilgili olarak büyük çelişkiler yaşamaktadırlar. Çalışanlar, eşlerine ve çocuklarına daha fazla zaman ayırmak ve onlarla daha çok şeyi paylaşmak istemekte; fakat bununla birlikte iş alanındaki talepler de her geçen gün artmaktadır. (Eken, 2006,s.248). Bu bağlamda eğitim örgütlerinden beklenenler da hızla değişen bilgi çağında öğretmenlere yeni rol ve görevler yüklemekte; topluma yön veren genç nüfusun eğitilmesi beraberinde öğretmenlerin de aratan talepler karşısında çatışma yaşamaktadırlar.

Öğretmenlik Mesleği ve İş- Aile Çatışması

Öğretmenlik 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre "Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği olarak tanımlanmıştır. Kanun maddesi "öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak yerine getirmekle yükümlüdürler." şeklinde de devam etmektedir.

Öğretmen hayat boyu mesleğini sürdürmektedir. Öğretmenlik, sadece okul ve sınıf ortamında öğrencilerle değil, okul dışında veliler ve toplumla da iç içe olan biyolojik, psikolojik ve sosyal istekleri yönünden fedakârlık gerektiren bir meslektir.(Yetim ve Göktaş, 2004, s. 549; Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005, s.213).Öğretmenlik mesleğinde en çok dikkat çeken yaz tatillerinin uzunluğu, çalışma saatlerinin makul zamanları içermesi vb. olmuş; bu sebeplerle diğer mesleklere oranla iş-aile çatışması yaşanması muhtemel bir meslek olarak algılanmamıştır (Cinamon ve Rich, 2002).Buna karşın öğretmenliğin mesleki özellikleri, öğretmenlerden beklenen rol ve sorumluluklar dikkate alındığında iş ve aile alanlarına ayıracakları zaman ve enerji yönünden sıkıntı çekmeleri olası görülmektedir.

İş-aile çatışması iş→aile ve aile→iş çatışması şeklinde gerçekleştirilmektedir. İşin aileye müdahalesi iş→aile çatışmasına, ailenin işe müdahalesi aile→iş çatışmasına sebep olmaktadır. Öğretmenlik mesleği için düşündüğümüzde hafta sonuna yerleştirilmiş veli toplantısı sebebiyle ertelenen akraba ziyaretleri hayatı iş →aile çatışmasının; ev ve aile sorumluluklarına ayırması gereken zaman sebebiyle derse hazırlanamama aile→iş çatışmasının örneğidir.

Geçtiğimiz on yılda meydana gelen birtakım değişimler beraberinde öğretmenleri ve okulları da değişimle karşı karşıya getirmiştir. Yeni programla beraber değişen öğretmen rolleri, velilerin talep ve beklentileri değişim sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Tüm bu değişim ve beklentiler ise öğretmenlerin günlük aktivitelerini önemli ölçüde etkilemiştir (Balet ve Kelchtermans, 2009, s.1150). Rekabete dayalı sınav sisteminin ilköğretime yerleşmesi, MEB'in değişen koşullara göre öğretmenlerden bekledikleri çalışmalar, ilköğretim okulu öğretmenlerinin çalışma takvimlerini de etkilemektedir.

Bela (1969)'ya göre öğretmenün gücünü kullanmada oynadığı, aile üyesi, danışman yada patron rolü, öğrenmeyi yönlendirici rolü, mesleki uzmanlık rolü, yargıç rolü, rehber ve terapist rolü gibi bir çok rolü vardır. İlköğretim programlarında benimsenen öğrenme-öğretme yaklaşımlarının doğasında meydana gelen birtakım değişimler öğretmenlerin rollerini de etkilemektedir (Arslan ve Özpınar, 2008, s.39).

Tüm bu değişimler ve değişime uyum süreci halihazırda bulunan rollerin çeşitliliğini arttırmakta, zaman ve enerji yönünden öğretmenleri kısıtlamaktadır. Greenhaus ve Beutell(1985) bir role ayrılan zaman ve enerji sebebiyle diğer role ayrılması gereken zaman ve enerjinin yetersiz kalmasının iş-aile çatışmasına neden olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Baltaş ve Baltas'a (1997) göre bireyin işini sevmesi, sağlıklı bir yaşam sürmesi için zorunludur. Ancak aşırı iş yükü, işinden hoşlanan birey için bile, doğrudan ağır bir streştir(Balay ve Engin, 2007, s.210). Çelikten vd. (2005, s.234) ülkemizin geleceği için öğretmenlik mesleği üzerinde durulmasının gerekliliğini vurgulamışlardır.

İş-aile çatışması bireyin tüm yaşamını etkilediği için tüm örgütlerde olduğu gibi eğitim örgütlerinde de üzerinde durulması gereken bir konudur. İş-aile çatışması, tükenmişlik ve buna bağlı psikolojik rahatsızlıklara ve fiziksel şikayetlere, iş ve özel hayatta doyumsuzluğa neden olabilmektedir. Eğitim örgütlerinin girdi ve çıktısını insanın oluşturduğu düşünülürse öğretmenlerinin yaşayacağı iş-aile çatışmasının öğrencilere yansımaları olasıdır.. Eğitim örgütlerinin bel kemiğini oluşturan öğretmenlerde iş-aile çatışmasının araştırılması öğretmen nitelikleri bakımından da önem taşımaktadır.

Literatürde cinsiyet ve iş-aile çatışması arasındaki ilişki hakkında fikir birliği sağlanamamıştır. Kadınların yaşadığı iş-aile çatışmasının erkeklerin yaşadığı iş-aile çatışmasından daha fazla olduğu sonucunu elde eden araştırmaların varlığına karşın (Greenhaus ve Beutell, 1985; Duxbury ve Higgins, 1991; Aycan ve Eskin, 2005) iş-aile çatışmasının cinsiyet ile ilişkili olmadığını ileri süren araştırmalar da yer almaktadır. Toplumsal değişimle beraber cinsiyet rollerinin de değişmesi erkeklerin de ailevi sorumluluklarını arttırmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada araştırma grubunda hem kadın hem de erkek öğretmenler yer almaktadır.

İş Alanındaki Talepler ve Öğretmenlik Mesleği

İş alanındaki talepler kişinin hayat dengesinin kurulmasındaki önemli bileşenlerden biridir (Aycan vd., 2007). İş alanında bireyden talep edilenler zaman temelli ve gerginlik temelli çatışma yaşanmasına zemin hazırlayabilmektedir (Voydanoff, 2004b, s.402). Yapılan çalışmalarda da hem iş→aile, hem de aile→iş çatışmasının nedenleri arasında yer almıştır (Frone vd. 1992; Greenhaus ve Beutell, 1985). Eğitim örgütlerinin öğretmenlerden beklediği ders bitimine yerleştirilen toplantılara katılım, hafta sonları açılan kurslarda görev alma, eğitsel kol çalışmalarını yürütme, özel günlerde etkinlik hazırlama, gerektiğinde rehberlik uzmanlarına destek verme vb. talepler öğretmenlerin ders dışında okulda bulunmalarını ve derse hazırlıklarını eve taşımalarını gerektirebilir. Bu durum işin eve taşınması ve yerine getirilemeyen aile sorumlulukları yüzünden çatışmaya sebep olabilir.

İş alanındaki taleplerin bazı durumlarda ortaya çıkabilecek stresli tarafları da bulunmaktadır. Kişinin kendisinden beklenen performansı devam ettirme aşamasında harcayacağı güçle beraber iş alanındaki taleplerin baskısını hissetmesi olasıdır (Hakanen, Bakker ve Schaufeli, 2006, s.497).

İlköğretim II. Kademeye getirilen sınav sistemi, I kademedeki sınav deneyimi adına birtakım çalışmalar yapılmasını gerektirmektedir. Ders planını yetiştirme dışında test tekniğinin de işe dahil olması ve test sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen başarı/başarısızlık yargısı öğretmenleri de stres ve çaba altına sokmaktadır.

Hakanen vd. (2006, s.497) öğretmenlerin psikolojik gerginlik yaşamalarına sebep olan iş alanındaki talepleri üç kategoride toplamıştır:

- Olumsuz öğrenci davranışları (Boyle vd., 1995; Evers, Tomic, ve Brouwers, 2004; Kinnunen ve Salo, 1994).

- Aşırı iş yükü (Borg ve Riding, 1991; Burke ve Greenglass, 1995; Kinnunen ve Salo, 1994)
- Çalışma ortamının fiziksel yetersizliği (Bakker, Demerouti, ve Euwema, 2005; Farber, 2000; Friedman, 1991).

Yoğun iş talepleriyle karşı karşıya kalan bireyin ailesine yeterli zaman ve enerji ayıramaması sonucunda iş→aile çatışması yaşaması beklenmektedir (Williams ve Alliger, 1994, s.844). Çünkü aile rollerindeki performansı ve aile aktivitelerine ayrılacak zamanın tükenmesini sağlayan sürecin arkasında yer aldığına inanılmaktadır (Voydanoff, 2004a, s.277).

.Voydanoff'a göre (2004a, s.278;) iş alandaki taleplerin negatif duygular, stres ve angarya iş algısına sebep olması nedeniyle gerginlik temelli iş-aile çatışması altında ele alınabileceği üzerinde durmuştur. Bu durum kişinin aile içindeki davranış ve tutumlarını etkileyerek aile alanına da taşabilmektedir.

Literatürde iş alanındaki taleplerin iş→aile çatışması ile pozitif ilişkiye sahip olduğu üzerinde durulmuştur (Frone vd.,1997; Grzywacz ve Marks, 2000; Major,Klein ve Ehrhart 2002; Parasuraman, Purohit, Godshalk, ve Beutell, 1996).

Öğretmenlerin İş Yükü Algısı

Aycan vd.(2007, s.96) iş yükünü yapılması gereken iş miktarının çokluğu ve bunun neticesinde kişinin üzerinde zaman baskısı oluşturması olarak tanımlamıştır. Aşırı iş yükü ile iş-aile çatışması ilişkisine dair yapılan çalışmalar aşırı iş yükünün iş-aile çatışmasının önemli sebeplerinden olduğunu göstermektedir (Aryee vd., 1999; Mckay ve Tate, 1999; Britt ve Dawson, 2005).

Günümüzde çalışan kesim, iş ve aile alanları arasında denge kurmak için büyük çaba harcamaktadırlar. Çalışanlar, eşlerine ve çocuklarına daha fazla zaman ayırmak ve onlarla daha çok şeyi paylaşmak istemekte; fakat bununla birlikte iş alanındaki talepler de her geçen gün artmaktadır. (Eken, 2006,s.248). Bu bağlamda eğitim örgütlerinden beklenenler de hızla değişen bilgi çağında öğretmenlere yeni rol ve görevler yüklemekte; topluma yön veren genç nüfusun eğitilmesi beraberinde öğretmenlerin de artan talepler karşısında iş yüklerinin artmasını getirmektedir.

Öğretmenlik mesleği bazı kesimlerce kolay bir meslek olarak algılanmakta ve uzun yaz tatilleri ve yarım gün çalışma sebebiyle öğretmenler şanslı görülmektedir. Arka planda yer alan uyumsuz öğrenci davranışları, öğretme işinin güç tüketen doğası bu analizi yapan kesimlerce görmezden gelinmektedir.(Galton ve Mac Beath, 2008,s.15).

Galton ve Mac Beath, (2008) para toplama, sosyal etkinlikler, çalışma kağıtlarının hazırlanması gibi eğitimle ilgili olmayan görevler, bürokratik işler, derse hazırlık çalışmaları kapsamında yapılan işleri öğretmenlerin iş yükünü arttıran faktörler olarak tanımlamışlardır. Eğitim örgütlerinde yapılan araştırmalar, öğretmenlerin aşırı işyükü altında olduğunu, üçte birinin stres ve tükenmişlik yaşadığını göstermektedir (Boyle ve diğer., 1995; Capel, 1991; Friesen vd., 1988; Friesen ve Sarros, 1989; Dick ve Wagner, 2001)

Çalışma saatleri

Uzayan çalışma saatleri bireylerin aile sorumluluklarını yerine getirmesini zorlaştıracağından, çalışma saatleri iş-aile çatışmasını etkileyen bir faktör olarak ele alınmıştır. Literatürde çalışma saatleri ile iş-aile çatışma arasında ilişki kuran araştırmalar bulunmaktadır (Frone, Yardley, ve Markel, 1997, Clark, 2001; Frone,; Grzywacz ve Marks, 2000).

Öğretmenlerin çalışma saatleri ile ilgili yapılan bir çalışmaya rastlanmamış olup, bu çalışmada okuldan çıkış saatlerinin değişmesi ve bunun haftada kaç gün değiştiğine dair sorulan sorularla çalışma saatleri hakkında fikir edinilmeye çalışılmıştır.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde iş-aile çatışması ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış çalışmalardan örneklere yer verilmiştir.

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yüksel, İ. (2005) “İş-Aile Çatışmasının Kariyer Tatmini, İş Tatmini ve İş Davranışları ile İlişkisi” adlı araştırmasını 98 hemşire üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırmada her iki yöndeki çatışma ile iş tatmini arasında ters yönlü ilişki bulunmuştur. İş aile kolaylaştırması ile iş→aile çatışması arasında ise negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Kariyer Tatmini ile iş →aile çatışması arasında ise herhangi bir ilişki bulunamamıştır

Karapınar, P.B., İlsev A. ve Ergeneli A.(2006) “İş-Aile ve Aile-İş Çatışmasına Etki Eden Demografik Değişkenler ve Bu Çatışmalar Arasındaki İlişki” adlı araştırmaları iş→aile ve aile→iş çatışmasını etkileyen demografik değişkenleri belirlemeyi ve bu iki çatışma arasında ilişki olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Hacettepe Üniversitesi Beytepe kampüsünde görev yapan 286 öğretim elemanına uygulanan anket yoluyla elde edilen veriler

yapısal eşitlik modellemesi yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırma sonucuna göre iş→aile çatışması ve aile→iş çatışmasına etki eden demografik değişkenler farklılaşmaktadır. Sadece çocukların yaşı her iki çatışmaya da etki eden ortak değişken olarak bulunmuştur. Çalışanların yaşı, çocukların yaşı eşin çalışıp çalışmaması aile→iş çatışmasına, çocukların yaşı ise iş-aile çatışmasına etki eden demografik değişkenlerdir. İş→aile ve aile→iş çatışması arasında da aile→iş çatışmasından kaynaklanan bir ilişkinin varlığından söz edilmiştir.

Efeoğlu, E. Ve Özgen, H. (2007) ilaç sektöründe faaliyet gösteren firmalarda yaptıkları “İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu Ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma” adlı araştırmalarında iş→aile çatışmasının iş stresi ve iş doyumunu üzerinde pozitif etkisinin bulunduğu; aile→iş çatışmasının ise örgütsel bağlılık üzerinde negatif etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özdevecioğlu, M. Ve Aktaş, A.(2007) “Kariyer Bağlılığı, Mesleki Bağlılık Ve Örgütsel Bağlılığın Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisi: İş-Aile Çatışmasının Rolü” adlı araştırmalarında bireylerin mesleklerine, kariyerlerine ve örgütlerine bağlı olmalarının onların yaşam tatminlerini nasıl etkilediği ve bu etkileşimde iş-aile çatışmasının aracılık rolünü ele almışlardır. Antalya ve Nevşehir illerindeki turistik tesislerde görev yapan 406 çalışan çalışma grubunu temsil etmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre üç bağlılık türü de yaşam tatmininde pozitif etkiye sahiptir İş-aile çatışması yaşam tatmini ile negatif etkiye sahip olduğu da sonuçlar arasında yer almaktadır. Ayrıca bağlılık türlerinin yaşam tatminine etkisinde iş-aile çatışması pozitif yönde aracılık etmektedir.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Cinamon ve Rich (2002) bilgisayar firması çalışanları ve avukatlardan oluşan 213 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada üç profil belirlemişlerdir. Buna göre A profilinde yer alan katılımcılar aile rollerine daha çok önem verenlerden, B profilinde yer alan katılımcılar iş rollerine daha çok önem verenlerden C profilinde yer alan katılımcılar ise hem iş hem de aile rollerine önem aynı oranda önem veren katılımcılardan oluşmaktadır.

Cinamon ve Rich (2005) “Kadın Öğretmenler Arasındaki İş-Aile Çatışması” adlı araştırmalarında 187 İsraili kadın öğretmenler arasında iş-aile çatışmasını araştırmıştır. Kadın öğretmenlerin yaşadığı iş-aile çatışmasının aile –iş çatışmasından daha fazla olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar 2002 yılında teknoloji alanında çalışanlar ve avukatlar arasında yaptıkları çalışmada elde ettikleri profil oranlarının kadın öğretmenler arasında nasıl bir dağılım izlediğini test etmek istemişlerdir. Kadın öğretmenlerin büyük çoğunluğunun beklenenin aksine hem iş hem de aile rollerine önem veren profilde yer aldığını, az bir kısmının da iş rollerine önem veren profilde yer aldığını kaydetmişlerdir.. Kadın öğretmenlerin yüksek iş→aile çatışması ve aile→iş çatışması ile öğretmenlik deneyimleri ve çalıştıkları okul arasında ilişki bulmuşlardır. Ortaokul öğretmenlerinin ilkökul ve lise öğretmenlerine oranla iş-aile çatışmasının iki boyutunu da daha az yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Mesleki deneyimi az olan öğretmenlerin kıdemli öğretmenlere oranla daha fazla aile→iş çatışması yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yine Cinamon ve Rich’in (2009) “İş-Aile İlişkileri: Nedenleri ve Sonuçları” araştırması 322 evli bayan öğretmen üzerinde yapılmıştır. İş-aile ilişkilerinde çatışma ve kolaylaştırmanın karşılıklı etkisini incelemeye yönelik olan araştırmada yalnızca yönetsel destek çatışma ve kolaylaştırmanın yordayıcısı olarak bulunmuştur. Hem iş→ çatışması hem de aile →iş çatışması tükenmişliğin yordayıcısı olarak bulunmuştur.

Bragger, Srednicki, Kutcher, Indovino ve Rosner (2005) “Öğretmenler Arasında İş-Aile Çatışması, İş-Aile Kültürü ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı” adlı araştırmayı 203 öğretmen arasında yapmışlardır. Analiz sonuçlarına göre örgütsel vatandaşlık davranışı ile iş-aile çatışması arasında negatif yönde ilişki; iş-aile kültürü iş tatmini ve örgütsel bağlılık ile arasında ise pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Yapılan hiyerarşik regresyon analizinde iş-aile kültürünün iş-aile çatışmasının yordayıcısı olduğu; iş-aile çatışmasının farklı boyutlarının ise örgütsel vatandaşlık davranışının yordayıcısı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çocuk sahibi olan öğretmenlerin çocuğu olmayan öğretmenlere göre daha fazla çatışma yaşadığı bulunmuştur. Okulların iş-aile yaşam kültürlerinin pozitif yönde iyileştirilmesi de öneriler arasında yer almaktadır.

Ingvarson, Kleinhenz, Beavis, Barwick, Carthy, Wilkinson’ın (2005) Yeni Zelanda’ da yaptıkları Secondary teacher workload study :report adlı araştırması 20 okulda durum

çalışması ve 357 okulda da anket çalışması yoluyla gerçekleştirilmiştir. retmenlerin iş yükünün sınıf dışında sürekli devam eden, tamamlanması gereken uzun görevlerin olması sebebiyle arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. retmenler, sınıf dışında derse hazırlık ve diğer aktiviter için ortalama olarak 10 saat harcadıklarını, bu zaman diliminin okul çıkışı, ders öncesi saatleri ya da hafta sonunu kapsadığını ifade etmişlerdir. Büyük bir çoğunluğu ise bu hazırlıkları her hafta evde gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Cinsiyet ile iş yükü arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bunun dışında araştırmaya katılan bayanların iş ve aile alanlarına dair dengeye ait doyumlarının erkeklere göre daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır

BÖLÜM III

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama teknikleri, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel çözümleme teknikleri sunulmaktadır.

Araştırma Modeli

Bu çalışma, öğretmen görüşlerine dayalı betimsel bir çalışmadır.

Evren Ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Kocaeli İli İzmit İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 63 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 1782 sınıf ve branş öğretmeni oluşturmaktadır (İzmit İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü,2009).

Örneklem sayısı belirlenirken ilköğretim okulu ve öğretmenlerden araştırmaya etki edebilecek sayıda denek alınmasına dikkat edilmiştir. İzmit merkez ilçesinde bulunan 63 okuldan küme örneklem yöntemiyle seçilen 30 okul ve bu okullarda görev yapan toplam 550 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Anketler gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Bu amaçla örneklem kapsamındaki öğretmenlere uygulanan 550 adet anketten hatalı ve eksik doldurulanlar çıkarıldıktan sonra 509 adet anket analizlerde kullanılmıştır. Araştırma kapsamına alınan 509 öğretmenin 268'i sınıf öğretmeni, 241'i ise branş

öğretmenidir. Araştırma kapsamına alınan okullardaki öğretmen sayıları ve yüzde oranları Ek 1’de verilmiştir.

Veriler ve Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında anket kullanılmıştır. Ölçeğin Kocaeli ilindeki merkez ilköğretim okullarına uygulanması için Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır. Araştırmadan sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi için katılımcı öğretmenlere ayrıntılı bilgi verilmiştir. Anketler öğretmenlere elden ve kapalı zarf içinde verilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerini tarafsız ve rahatça bildirebilmeleri anket bilgilerinin gizliliği hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Anketler öğretmenlerden kapalı zarflarda elden geri alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında anket tekniği kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Ankette Prof. Dr. Cevat Celep’in danışmanlığında araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmenlerin iş yükü algısı ölçeği ile iş- aile çatışması ölçeği yer almaktadır.

Ölçeklerin madde analizi, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmış sonuçta 11 maddeden oluşan iş yükü ölçeği ile 12 maddeden oluşan iş-aile çatışması ölçeği oluşturulmuştur.

Bu çalışmada kullanılan ölçek 3 bölümden oluşmuştur. Ölçek formunun birinci bölümünde öğretmenlerin kişisel özellikleri ile haftalık ders saatleri ve işten çıkış saatlerinin esnekliği ile ilgili üç açık uçlu soru yer almaktadır. İkinci bölümde iş yükü algısı ile ilgili maddeler, üçüncü bölümde de iş-aile çatışması ile ilgili maddeler yer almaktadır.

İş Yüğü Ölçeği

Aycan ve Eskin (2005) tarafından Türkçe'ye adapte edilen iş yüğü ölçeği maddelerinden esinlenerek ve ilgili literatür taraması yapıp öğretmen görüşleri alınarak 17 maddelik iş yüğü algısı ölçeği geliştirilmiştir.

Anketin 136 öğretmeni kapsayan pilot uygulaması sonucunda yapılan faktör analizi sonucu 6 madde elenerek 11 maddeden oluşan tek boyutlu ölçek elde edilmiştir. Ölçekte Likert tipi beşli dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Bu bölümde 1- Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum 3-Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum şeklinde değerlendirilmiştir. Pilot uygulamada kullanılan anket maddeleri Tablo 1 de belirtilmiştir.

Tablo 1

Pilot Uygulamada Kullanılan İş Yüklü Anket Soruları

-
1. Alanım olmayan derslere girmek zorunda kalıyorum.
 2. Ders saatim bittikten sonra da yapmam gereken şeyler oluyor.
 3. Yöneticimin görevimle doğrudan ilgili olmayan istek ve ricalarını(okulun bürokratik işleri vb.) geri çeviremiyorum.
 4. Yöneticimin mesai saatleri dışında (17:00 den sonra)düzenlediği toplantılara katılmak zorundayım.
 5. Okulun yarışma, proje gibi etkinliklerinde gönüllü olmasam da görevlendiriliyorum.
 6. İşim hafta sonları ve akşamları (kurs,veli toplantısı, toplantı,yarışma/proje öncesi hazırlık,etkinlik hazırlama, ders planı ve materyali hazırlama vb. sebeplerle) çalışmamı gerektiriyor.
 7. Okul içindeki kimi çalışmalar gece geç saatlere kadar okulda çalışmamı gerektiriyor.
 8. Yaz tatilinde de gerek duyulduğunda okula çağrılıyorum.
 9. İdari işlerde de(taşınır işlem fişi doldurma,evrak işleri,vb.) gerek duyulduğu zaman yardımcı oluyorum.
 10. Rehber öğretmene öğrencilerin kişisel bilgileri ile ilgili işlerde destek oluyorum.
 11. Dinlenme aralarımı (öğrencilerin sorularını yanıtlama, nöbet vb. sebeplerle) kendime ayıramıyorum.
 12. Derse hazırlığımı iş saatim dışında evde yapıyorum.
 13. Sorumlu olduğum proje, çalışma ve etkinlikler (TKY, OGYE gibi) nedeniyle ders planımı yetiştirmekte zorlanıyorum.
 14. Özel gün ve milli bayramlarda pano hazırlama,etkinlik hazırlama vb. sebeplerle ders planımı yetiştiremiyorum.
 15. Ders planımda öngörülen öğretim etkinliklerini ders saatleri içinde rahatça yetiştirebiliyorum.
 16. Ders planı, materyal hazırlamada zaman açısından sıkıntı duymuyorum.
 17. Eve iş taşımak zorunda kalmıyorum.
-

Ön analizlerden sonra çapraz yüklü olan veya istenilen faktöre düşük oranlı yükleme yapan 2., 6., 12., 15., 16., 17., maddeler elenmiştir. Geri kalan maddelerle yapılan faktör analizi Tablo 1’de görülmektedir.

İş Yüklü Algısı Ölçeği’nin açıkladığı toplam varyans %54.16; ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach-Alpha güvenilirlik katsayısı **.86**’dır. İş Yüklü Algısı Ölçeğinin faktör analizi istatistikleri Tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 2**Öğretmenlerde İş Yükü Algısı Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları**

	Faktör Yüğü
2.Yöneticimin görevimle doğrudan ilgili olmayan istek ve ricalarını(okulun bürokratik işleri vb.) geri çeviremiyorum.	,768
4. Okulun yarışma, proje gibi etkinliklerinde gönüllü olmasam da görevlendiriliyorum.	,731
11. Özel gün ve milli bayramlarda pano hazırlama,etkinlik hazırlama vb. sebeplerle ders planımı yetiştiremiyorum.	,691
9. Dinlenme aralarımı (öğrencilerin sorularını yanıtlama, nöbet vb. sebeplerle) kendime ayıramıyorum.	,682
10. Sorumlu olduğum proje, çalışma ve etkinlikler (TKY, OGYE gibi) nedeniyle ders planımı yetiştirmekte zorlanıyorum.	,673
5. Okul içindeki kimi çalışmalar gece geç saatlere kadar okulda çalışmamı gerektiriyor.	,662
6. Yaz tatilinde de gerek duyulduğunda okula çağrılıyorum.	,645
7. İdari işlerde de(taşınır işlem fişi doldurma,evrak işleri,vb.) gerek duyulduğu zaman yardımcı oluyorum.	,613
8. Rehber öğretmene öğrencilerin kişisel bilgileri ile ilgili işlerde destek oluyorum	,594
3. Yöneticimin mesai saatleri dışında (17:00 den sonra)düzenlediği toplantılara katılmak zorundayım.	,580
1.Alanım olmayan derslere girmek zorunda kalıyorum.	,554

Açıklanan Varyans: %54,16 Cronbach Alfa Güvenirlik Kat Sayısı **,86**

İş-Aile Çatışması Ölçeği

Netemeyer (2000) tarafından geliştirilen ve Aycan ve Eskin (2005) tarafından Türkçe'ye adapte edilen iş-aile çatışması ölçeği gerekli izinler alınarak kullanılmıştır. 10 maddeden oluşan orijinal ölçeğe 2 madde ilave edilerek kendi örneklemimiz için faktör analizi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Ölçekte Likert tipi beşli dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Bu bölümde 1- Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum 3-Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum şeklinde değerlendirilmiştir.

Ölçekte yer alan sorular Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3

İş Aile Çatışması Ölçeği

-
1. İş yaşantım, ev ve aile hayatıma engel olabiliyor.
 2. İşime ayırmam gereken zaman, aile sorumluluklarımı yerine getirmemi zorlaştırıyor.
 3. Evde yapmak istediklerimi, işimin bana yüklediği sorumluluklardan dolayı yapamıyorum.
 4. İşimle ilgili konular yüzünden üzerimde hissettiğim baskı, ailevi sorumluluklarımı yerine getirmeme engel oluyor.
 5. İşimle ilgili görevlerden dolayı aile planlarımı değiştirmek zorunda kalıyorum. (haftasonu çalışma, iş çıkışı toplantı vb.)
 6. İşimin gerektirdiği işleri yapmak istediğimde, ailemin istekleri bunu yapmamı engelliyor.
 7. Evdeki işlerime zaman ayırabilmek için işimle ilgili yapmam gerekenleri yapamıyorum.
 8. İşte yapmak istediklerimi, eşimin ve ailemin bana yüklediği sorumluluklardan dolayı yetiştiremiyorum.
 9. Ev hayatım, işimle ilgili; işe zamanında gelmek, günlük işlerimi yapmak, fazla mesaiye kalmak gibi sorumluluk getirme iş gibi işi engelliyor.
 10. Aile ile ilgili konular yüzünden üzerimde hissettiğim baskı, işimle ilgili sorumluluklarımı yerine getirmemi eng
 11. İşim beni ailemden gereğinden fazla uzaklaştırıyor
 12. Aile içi davranışlarım işimin özelliklerinden olumsuz etkileniyor
-

136 öğretmeni kapsayan pilot uygulama sonucunda yapılan faktör analizinde orijinal ölçekte olduğu gibi iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması alt boyutları elde edilmiştir.

İş –Aile Çatışması Ölçeği'nin açıkladığı toplam varyans %73.22; ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach-Alpha güvenilirlik katsayısı **.93**'tür.

İş→Aile Çatışması Boyutu

İş→aile çatışması boyutunda yer alan madde sayısı 7'dir. Boyutun Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı **.92** bulunmuştur. İş→Aile boyutuna ait faktör analizi istatistikleri Tablo 4 de sunulmuştur.

Tablo 4

İş→Aile Boyutu Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör Yüğü
2.İşime ayırmam gereken zaman, aile sorumluluklarımı yerine getirmemi zorlaştırıyor.	,873
3.Evde yapmak istediklerimi,işimin bana yüklediğı sorumluluklardan dolayı yapamıyorum.	,852
1.İş yaşıantım, ev ve aile hayatıma engel olabiliyor.	,846
4.İşimle ilgili konular yüzünden üzerimde hissettiğim baskı, ailevi sorumluluklarımı yerine Getirmeme engel oluyor.	,833
5.İşimle ilgili görevlerden dolayı aile planlarımı değıştirmek zorunda kalıyorum.(haftasonu çalışma,iş çıkışı toplantı vb.)	,747
12.Aile içi davranışlarım işimin özelliklerinden olumsuz etkileniyor.	,718
11.İşim beni ailemden gereğinden fazla uzaklaştırıyor	,693
Açıklanan Varyans :% 40,48	Cronbach Alfa Güvenirlik Kat Sayısı ,92

Aile→İş Çatışması Boyutu

Aile→iş çatışması boyutunda yer alan madde sayısı 5’dir. Boyutun Cronbach Alfa güvenirlik kat sayısı .92 bulunmuştur.Aile→iş çatışması boyutuna ait faktör analizi istatistikleri Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5

Aile→İş Boyutu Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör Yüğü
9.Ev hayatım, işimle ilgili;işe zamanında gelmek, günlük işlerimi yapmak,fazla mesaiye kalmak gibi sorumlulukları yerine getirme iş gibi işi engelliyor	,869
8.İşte yapmak istediklerimi, eşimin ve ailemin bana yüklediği sorumluluklardan dolayı yetiştiremiyorum.	,864
10.Aile ile ilgili konular yüzünden üzerimde hissettiğim baskı, işimle ilgili sorumluluklarımı yerine Getirmemi engelliyor	,853
7.Evdeki işlerime zaman ayırabilmek için işimle ilgili yapmam gerekenleri yapamıyorum..	,849
6.İşimin gerektirdiği işleri yapmak istediğimde,ailemin istekleri bunu yapmamı engelliyor.	,721
Açıklanan Varyans :% 32,74	Cronbach Alfa Güvenirlik Kat Sayısı ,92

Verilerin Çözümlemesi

Bu araştırmanın verileri, 2009-2010 eğitim öğretim yılında Kocaeli ili İzmit İlçesinde görev yapmakta olan ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin iş yükü ve iş-aile çatışmasına ilişkin algılarıyla ilgili ölçek sorularına verdikleri yanıtların yorumuna dayanmaktadır.

Araştırmamızda elde edilen veriler öğretmenlerin değerlendirdiği anket yolu ile elde edilmiştir. Anket verileri tek tek incelenerek SPSS 13.0 programına veri girişi yapılmış, veriler faktör analizine tabi tutulmuştur.

BÖLÜM IV

Bulgular Ve Yorum

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ve bu bulgulara dayanılarak yapılan yorumlar sunulmaktadır.

Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın denek grubunu oluşturan öğretmenlerin kişisel değişkenleri; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalıştıkları alan, medeni durum, bakmakla yükümlü oldukları kimseler, haftalık ders saatleri, eve ayırdıkları zaman; evli öğretmenlerin çocuk sayısı, eşlerinin çalışma durumu, okul öncesi çocuk bakımı ile ilgili bilgiler analiz edilmiştir.

Cinsiyet

Araştırmaya katılan öğretmenlerden %58.5'i (298) kadın, %41.5'i (211) ise erkektir. Araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmenlerin oranı büyük bir farklılık göstermemektedir.

Yaş

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşlarına göre dağılımı aşağıdaki Tablo 6' da sunulmuştur.

Tablo 6

Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	N	%
30 dan küçük yaş	123	24,2
30-35 yaş	132	25,9
36-40 yaş	92	18,1
41-45 yaş	67	13,2
45 ten büyük yaş	95	18,7
Toplam	509	100,0

Tablo 6'da belirtilen oranlara göre araştırmaya katılan öğretmenlerin % 24, 2'si (123) 30 yaşından küçük, %25,9'u (132) 30-35 yaş aralığında, %18,1'i (92) 36-40 yaş aralığında, %13,2'si (67) 41-45 yaş aralığında, %18,7'si (95) ise 45 yaş üzerindedir. Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun 30 yaş altı ve 30-35 yaş grubundaki öğretmenlerden oluştuğu söylenebilir.

Branş

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %52,5 i (267 kişi) sınıf öğretmeni, %47,5 si (242 kişi) branş öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan sınıf ve branş öğretmenlerinin oranlarının birbirine yakın olduğu yüzdelik oranlarla belirlenmiştir.

Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan օđretmenlerin en son bitirdikleri okula gօre dağılımları Tablo 7 de verilmiştir.

Tablo 7

օđretmenlerin En Son Bitirdikleri Okula Gօre Dağılımları

Eğitim Durumu	N	%
2 Yıllık Enstitü/Yüksekokul	77	15,1
3 Yıllık Eğitim Enstitüsü	14	2,6
4 Yıllık Fakülte	379	74,5
Yüksek Lisans	40	7,9
Toplam	509	100,0

Tablo 7 de belirlenen oranlara gօre araştırmaya katılan օđretmenlerin % 14,9'u (76 kişi) 2 yıllık enstitü/yüksekokul, %2,8'i (14) kişi 3 yıllık eğitim enstitüsü, % 74,5'i (379)kişi 4 yıllık fakülte, % 7,9'u (40 kişi) lisansüstü eğitim mezunu օđretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan օđretmenlerin büyük çoğunluğunun 4 yıllık fakülte mezunu olduğu, en az ise 3 yıllık eğitim enstitüsü mezunu օđretmenlerden oluştuğu belirlenmiştir.

Medeni Durum

Araştırmaya katılan օđretmenlerin medeni durumlarına gօre dağılımları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8*Öğretmenlerin Medeni durumlarına Göre Dağılımları*

Medeni Durum	N	%
Evli	393	77,2
Bekar	103	20,2
Eşinden ayrı	13	2,6
Toplam	509	100,0

Tablo 8’de belirtildiği gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin %77,2’si (393 kişi) evli, %20,2’si (103 kişi) bekar, % 2,6’sı (13 kişi) ise eşinden ayrıdır. Eşinden ayrı olanların çocukları kendi yanlarındadır. Örneklemimizde tek ebeveynli aileler %2,6’lık pay ile küçük bir orana sahiptir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun evli öğretmenlerden oluştuğu görülmüştür.

Eşin Çalışma Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eşlerinin çalışmasına ilişkin dağılımları ilgili dağılımları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9*Öğretmenlerin Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları*

Eşin Çalışması	N	%
Evet	322	79,3
Hayır	84	20,7
Toplam	406	100,0

Tablo 9’da belirtildiği gibi araştırmaya katılan evli ve eşinden ayrı öğretmenlerden % 79,3’ünün (322 kişi) eşinin çalıştığı, %20,7’sinin (84 kişi) eşinin

Çalışmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan evli ve eşinden ayrı öğretmenlerin büyük çoğunluğunun eşlerinin çalıştığı belirlenmiştir.

Çocuk sayısı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre dağılımları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Öğretmenlerin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Dağılımları

Çocuk Sayısı	N	%
Yok	78	19,2
1 çocuk	161	39,7
2 çocuk	141	34,7
3 çocuk	23	5,7
3 den fazla çocuk	3	,7
Toplam	406	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %64,5’i (328 kişi) çocuk sahibi olup, %35,5i (191 kişi) çocuk sahibi değildir. Araştırmaya katılan evli öğretmenlerin %19,2’si (78 kişi) çocuk sahibi olmayıp; %39,7’si (161 kişi) 1 çocuk, %34,7’si (141 kişi) 2 çocuk, %6,4’ü (26 kişi) 3 çocuk ve daha fazlasına sahiptir.

Ailenin Yanında Yaşayan Diğer Kimselerin Varlığı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çekirdek aileleri dışında yanlarında yaşayan kimsenin olup olmamasına ilişkin dağılımları Tablo 11’ de gösterilmiştir.

Tablo 11*Öğretmenlerin Aile Dışında Yanlarında Yaşayan Kimselere Göre Dağılımları*

	N	%
Var	70	13,8
Yok	439	86,2
Toplam	509	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %13,8'inin (70 kişi) ailelerinin yanında yaşayan başka kimselerin olduğu, %86,2'sinin (439 kişi) ise aileleriyle yaşayan kimsenin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun ailesi dışında beraber yaşadığı kimsenin olmadığı görülmektedir.

Okul öncesi çocukların bakımı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin (406 kişi) okul öncesi çocuk bakım sorununu nasıl çözdüğüne ilişkin dağılımları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12*Öğretmenlerin Okul Öncesi Çocuk Bakımına Göre Dağılımları*

Okul Öncesi Çocuk Bakımı	N	%
Eşi Bakıyor	42	16,53
Aile Büyükleri Bakıyor	62	24,40
Ücretli Bakıcı	77	30,31
Kreş	73	28,74
Toplam	254	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %10,3'ünün (42 kişi) çocuğuna eşi, %15,3'ünün (62 kişi) çocuğuna aile büyükleri, %19'unun (77 kişi) çocuğuna ücretli bakıcının baktığı; %18'inin (73 kişi) ise çocuğunu kreşe gönderdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Aile Sorumluluklarına Ayrılan Zaman

Öğretmenlerin aile sorumluluklarına ayırdıkları zamana ilişkin dağılım Tablo 13'de gösterilmektedir.

Tablo 13

Öğretmenlerin Aile Sorumlulukların Ayırdıkları Zamana Göre Dağılımları

Aile Sorumluluklarına Ayrılan Zaman	N	%
1 saatten az	39	7,7
1-2 saat	177	34,8
3-4 saat	198	38,9
5-6 saat	51	10,0
7-8 saat	44	8,6
Toplam	509	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %7,7sinin (39 kişi) ev işlerine 1 saatten az, %34,8'inin (177 kişi) 1-2 saat, %38,9'unun (198 kişi) 3-4 saat, %10'unun (51 kişi) 5-6 saat, %8,6'sının ise (44 kişi) 7-8saat ayırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun ev işlerine 3-4 saat (%38,9) ve 1-2 saat (%34,8) zaman ayırdığı görülmektedir.

Ders Saati

Araştırmaya katılan öğretmenlerin haftalık ders saati sayısına göre dağılımı Tablo 14'de gösterilmektedir.

Tablo 14*Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatine Göre Dağılımları*

Haftalık Ders Saati	N	%
10-15 saat	3	,6
16-20 saat	29	5,7
21-25 saat	83	16,3
26-30 saat	378	74,3
30 saatten fazla	16	3,1
Toplam	509	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, %5,7'sinin (29 kişi)16-20 saat arası derse girdiği, %16,3'ünün (83 kişi) 21-25 saat arası derse girdiği, %74,3'ünün (378 kişi) 26-30 saat arası derse girdiği, %3,1'inin (16 kişi) 30 saatten fazla derse girdiği ve % ,6'sının (3 kişi)10-15 saat arası derse girdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (378 kişi) 26-30 saat arası derse girdiği görülmektedir.

Okuldan Çıkış Saatinin Değişmesi

Araştırmaya katılan öğretmenlerin okuldan çıkış saatlerine göre dağılımları Tablo 15'de gösterilmiştir.

Tablo 15*Öğretmenlerin Okuldan Çıkış Saatlerinin Değişmesine Göre Dağılımları*

Okuldan Çıkış Saati	N	%
Değişiyor	334	65,4
Değişmiyor	175	34,6
Toplam	509	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %65,4'ünün (333 kişi) okuldan çıkış saatlerinin çeşitli sebeplerle değiştiği, %34,6'sının (176 kişi) ise okuldan çıkış saatlerinin değişmediği

bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan օğretmenlerin okuldan çıkış saatlerinin değişmesinin (333 kişi) gecikme yօnünde olduğu belirtilmiştir.

Okuldan ıkış saatleri geciken օğretmenlerin bunun haftada kaç gün tekrarlandığına dair dağılımları Tablo 16’da gօsterilmiřtir.

Tablo 16

օğretmenlerin Okuldan ıkış Saatlerinin Değişmesinin Haftalık Dağılımları

Okuldan ıkış Saati	N	%
Haftada 1 gün değişiyor	131	39,3
Haftada 2 gün değişiyor	82	24,6
Haftada 3 gün değişiyor	73	21,9
Haftada 4 gün değişiyor	14	4,2
Haftada 5 gün değişiyor	34	10,0
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılan օğretmenlerden okuldan çıkış saatinin değiştiğini ifade edenlerin %39,3’ünün (131 kişi) haftada 1 gün okuldan geç ayrıldığı, %24,6’sının (82 kişi) haftada 2 gün okuldan geç ayrıldığı, %21,9’unun (73 kişi) haftada 3 gün okuldan geç ayrıldığı, %4,2’sinin (14 kişi) haftada 4 gün okuldan geç ayrıldığı, %9,9’unun (33 kişi) haftada 5 dn okuldan geç ayrıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buna gօre araştırmaya katılan օğretmenlerden büyük çoğunluğunun (131 kişi) haftada 1 gün okuldan geç saatte çıktığı, bunu haftada 2 gnle (82 kişi), haftada 3 gün (73 kişi) izlediği belirlenmiştir.

Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

օğretmenlerin Yaşadığı İş-Aile atışması ve İş Yükü Algısı Düzeyi

օğretmenlerin yaşadığı iş atışması ve iş yükü algısına ilişkin ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışması ve İş Yükü Algısı Ortalamaları, Standart Sapmaları

Değişken	N	\bar{X}	S
İş→Aile Çatışması	509	2,77	1,05
Aile→İş Çatışması	509	2,39	1,07
İş Yükü	509	2,73	,81

Öğretmenlerin İş –Aile Çatışmasının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin cinsiyetine bağlı olarak yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki farklılığı test etmek amacıyla yapılan “Bağımsız Gruplar için t Testi” sonuçları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Cinsiyete göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	T	p
İş→Aile Çatışması	Kadın	298	2,89	1,03	507	3,11	,002*
	Erkek	211	2,60	1,05			
Aile→İş Çatışması	Kadın	298	2,42	1,07	507	,68	,496
	Erkek	211	2,35	1,09			

Öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasını karşılaştırmak için yapılan t testi sonucunda, iş→aile çatışmasının düzeyi cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [t (507)=3,11, p<.05]. Kadın öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması (\bar{X} =2,89), erkek öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasına (\bar{X} =2,60) göre daha fazladır.

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının düzeyi cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (507)=,68, p>.05]. Kadın öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması (\bar{X} =2,42), erkek öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması (\bar{X} =2,35) ile hemen hemen aynıdır.

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin yaşı ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin yaşlarına göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 19’da, öğretmenlerin yaşları ile yaşadıkları iş-aile çatışmasının arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 19

Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	N	\bar{X}	S
30 dan küçük	123	2,78	1,02
30-35	132	2,89	1,03
36-40	92	2,80	1,08
41-45	67	2,82	,97
45ten büyük	95	2,52	1,12
Toplam	509	2,77	1,05

Tablo 20*Öğretmenlerin Yaşına Göre İş-Aile Çatışması ANOVA Sonuçları*

Değişken	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İş→Aile Çatışması	Gruplararası	7,975	4	1,194	1,811	,125
	Gruplariçi	553,619	503	1,101		
	Toplam	561,593	507			
Aile →İş Çatışması	Gruplararası	9,299	4	2,325	2,014	,091
	Gruplariçi	580,568	503	1,154		
	Toplam	589,867	507			

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının [$F_{(4-503)}=1,811$, $p>.05$] ve aile→iş çatışmasının [$F_{(4-503)}=2,014$, $p>.05$] yaşları bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Branşlarına Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin branşlarına bağlı olarak yaşadıkları iş→aile çatışması ve aile→iş çatışması arasındaki farklılığı test etmek amacıyla yapılan “Bağımsız Gruplar için t Testi” sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir

Tablo 21*Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Branşlarına göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları*

	Branş	N	\bar{X}	S	sd	t	P
İş→Aile Çatışması	Sınıf Öğretmeni	267	2,72	1,04	507	1,11	,262
	Branş Öğretmeni	242	2,82	1,05			
Aile→İş Çatışması	Sınıf Öğretmeni	267	2,40	1,10	507	0,59	,953
	Branş Öğretmeni	242	2,39	1,05			

Analiz sonuçlarına göre branş öğretmenlerinin yaşadığı iş→aile çatışması ($\bar{X}=2,82$), sınıf öğretmenlerinin yaşadığı iş→aile çatışmasından ortalama olarak daha fazla olmasına rağmen ($\bar{X}=2,72$), öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının düzeyi çalışma alanlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (507)=1,11, p>.05]. Öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması da çalışma alanlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (507)=0,59, p>.05]. Sınıf öğretmenlerinin yaşadığı aile→iş çatışması ($\bar{X}=2,40$), branş öğretmenlerinin yaşadığı aile→iş çatışması ($\bar{X}=2,39$) ile hemen hemen aynıdır.

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin eğitim durumu ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 22’de, öğretmenlerin eğitim durumu ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 22*Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları*

Eğitim Durumu	İş→Aile Çatışması			Aile→İş Çatışması	
	N	\bar{X}	s	\bar{X}	s
2YıllıkEnstitü/Yüksekokul (A)	77	2,55	1,10	2,41	1,22
3Yıllık Eğitim Enstitüsü (B)	13	2,43	1,15	2,18	,83
4 Yıllık Fakülte (C)	379	2,81	1,04	2,39	1,06
Yüksek lisans (D)	40	2,93	,94	2,50	,99
Toplam	509	2,77	1,05	2,39	1,07

Tablo 23*Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre İş→Aile Çatışması ANOVA Sonuçları*

Değişken	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İş→Aile Çatışması	Gruplararası	6,695	3	2,232	2,027	,109
	Gruplarıçi	556,074	505	1,101		
	Toplam	562,769	508			
Aile →İş Çatışması	Gruplararası	1,041	3	,307	,296	,828
	Gruplarıçi	591,397	505	1,171		
	Toplam	592,438	508			

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının [$F_{(3-505)}=2,027$, $p>.05$] ve aile→iş çatışmasının [$F_{(3-505)}=.296$, $p>.05$] eğitim durumları bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin medeni durumlarına bağlı olarak yaşadıkları iş→aile çatışması ve aile→iş çatışması arasındaki farklılığı test etmek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t Testi” yapılmıştır. Öğretmenlerin medeni durumlarına göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 24’te, öğretmenlerin medeni durumlarına bağlı olarak yaşadıkları iş→aile çatışması ve aile→iş çatışması arasındaki farklılığı test etmek amacıyla yapılan “Bağımsız Gruplar için t Testi” sonuçları ise Tablo 25’de gösterilmiştir.

Tablo 24

Öğretmenlerin Medeni Durumuna Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Medeni Durum	N	İş→Aile Çatışması		Aile→İş Çatışması	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S
Evli	393	2,82	1,03	2,41	1,08
Bekar	103	2,57	1,04	2,25	1,02
Eşinden ayrı çocuğu yanında	13	2,89	1,36	3,10	1,15
Toplam	509	2,77	1,05	2,39	1,07

Tablo 25

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Medeni Durumlarına göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	\bar{X}	S	sd	t	P
İş→Aile Çatışması	Bekar	103	2,57	1,04	494	1,35	,177
	Evli	393	2,82	1,03			
Aile→İş Çatışması	Bekar	103	2,25	1,02	494	2,18	,030
	Evli	393	2,41	1,08			

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının düzeyinin medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır [t (494)=1,35, p>.05].

Öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının ise medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır [t (494)=2,18, p<.05]. Evli öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması (\bar{X} =2,41), bekar öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasına (\bar{X} =2,25) göre daha fazladır.

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Eşin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin eşlerinin çalışma durumuna bağlı olarak yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki farklılığı test etmek amacıyla yapılan “Bağımsız Gruplar için t Testi” sonuçları Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Eşin Çalışma Durumuna göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları

	Eşin Çalışması	N	\bar{X}	S	sd	t	p
İş→Aile Çatışması	Çalışıyor	322	2,90	1,00	404	2,99	,003*
	Çalışmıyor	84	2,52	1,15			
Aile→İş Çatışması	Çalışıyor	322	2,48	1,05	404	1,82	,068
	Çalışmıyor	84	2,24	1,21			

Öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasını karşılaştırmak için yapılan t testi sonucunda, iş→aile çatışmasının düzeyi eşin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [t (404)=2,99, p<.05]. Eşi çalışan öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması (\bar{X} =2,90), eşi çalışmayan öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasına (\bar{X} =2,52) göre daha fazladır.

Analiz sonuçlarına göre eşi çalışan öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması (\bar{X} =2,48), eşi çalışmayan öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasından (\bar{X} =2,24) ortalama olarak daha fazla olmasına rağmen; öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının düzeyi eşin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (404)=1,82, p>.05].

Öğretmenlerin İş –Aile Çatışmasının Çocuk Sahibi Olma ve Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumları ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumlarına göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 27’de, öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumları ve çocuk sayısı ile yaşadıkları aile→iş çatışması arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 27

Öğretmenlerin Çocuk Sahibi Olmalarına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Çocuk Sayısı	N	Aile→İş Çatışması		İş→Aile Çatışması	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S
Yok (1)	78	2,27	,99	2,74	,99
1 çocuk (2)	161	2,31	1,10	2,91	1,02
2 çocuk(3)	141	2,58	1,09	2,75	1,09
Toplam	380	2,41	1,06	2,81	1,04

Tablo 28

Öğretmenlerin Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre İş →Aile Çatışması ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İş→Aile Çatışması	Gruplararası	2,387	2	1,159	1,094	,336
	Gruplariçi	411,195	377	1,107		
	Toplam	413,582	379			
Aile→İş Çatışması	Gruplararası	8,262	2	1,159	3,663	,027*
	Gruplariçi	425,221	377	1,107		
	Toplam	433,483	379			

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının çocuk sahibi olma durumu ve çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır [F (2-377)=1,094, p>.05].

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının çocuk sahibi olma durumu ve çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. [F (2-377)=3,663, p<.05]. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucunda, iki çocuk sahibi öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının (\bar{X} =2,58), hiç çocuğu olmayan öğretmenlere (\bar{X} =2,27) ve bir çocuk sahibi öğretmenlere (\bar{X} =2,31) oranla daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Aile →İş Çatışmasının Ailenin Yanında Yaşayan Diğer Kimselere Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin aileleri dışında beraber yaşadıkları kimselere bağlı olarak yaşadıkları aile→iş çatışması arasındaki farklılığı test etmek amacıyla yapılan “Bağımsız Gruplar için t Testi” sonuçları Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29

Öğretmenlerin Aile→İş Çatışmasının Öğretmenlerin Aile ile Beraber Yaşayan Kimselere göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları

Aile ile Yaşayan Kimse	N	\bar{X}	S	sd	T	p
Var	70	2,37	1,15	507	,222	,825
Yok	439	2,40	1,06			

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının düzeyi aile dışında yanlarında yaşayan kimselere göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (507)=,222, p>.05]. Aile dışında yanlarında yaşayan kimse olan öğretmenlerin yaşadığı

aile→iş çatışması ($\bar{X} = 2,37$), diğer öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması ($\bar{X} = 2,40$) ile hemen hemen aynıdır.

Öğretmenlerin Algılarına Dayalı Olarak Okul Öncesi Çocuk Bakımına Göre Aile→İş Çatışması Arasındaki Fark

Öğretmenlerin okul öncesi çocuk bakım sorununu çözümleri ile yaşadıkları aile→iş çatışması arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin okul öncesi çocuk bakım sorununu çözmelerine göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 30'da, çocuk sahibi öğretmenlerin okul öncesi çocuk bakımı ile yaşadıkları aile→iş çatışması arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 31'de gösterilmiştir.

Tablo 30

Öğretmenlerin Okul Öncesi Çocuk Bakımına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Okul Öncesi Çocuk Bakımı	N	\bar{X}	S
Eşi Bakıyor	42	2,15	1,11
Aile Büyükleri Bakıyor	62	2,63	1,04
Ücretli Bakıcı	77	2,51	1,04
Kreş	73	2,43	1,14
Toplam	254	2,43	1,09

Tablo 31

Öğretmenlerin Okul Öncesi Çocuk Bakımına Göre Aile→İş Çatışması ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	6,641	4	1,660	1,394	,235
Gruplarıçi	477,570	401	1,191		
Toplam	484,211	405			

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının okul öncesi çocuk bakım sorununun çözümü bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır. [$F_{(4-401)}=1,394$, $p>.05$].

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Aile Sorumlulukların Ayrılan Zamana Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin aile sorumluluklarına ayırdıkları zaman ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin aile sorumluluklarına ayırdıkları zamana göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 32’de, öğretmenlerin aile sorumluluklarına ayırdıkları zaman ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 32

Öğretmenlerin Aile Sorumluluklarına Ayırdıkları Zamana Göre İş-Aile Çatışması Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Aile Sorumluluklarına Ayrılan Zaman	N	\bar{X}	S
1 saatten az	39	2,66	,90
1-2 saat	177	3,14	1,05
3-4 saat	198	2,77	1,05
5-6 saat	51	2,97	,98
7-8 saat	44	2,64	1,07
Toplam	509	2,77	1,05

Tablo 33**Öğretmenlerin Aile Sorumluluklarına Ayırdıkları Zamana Göre İş-Aile Çatışması ANOVA Sonuçları**

Değişken	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İş→Aile Çatışması	Gruplararası	11,820	4	2,955	2,703	,030*
	Gruplarıçi	550,949	504	1,093		
	Toplam	562,769	508			
Aile→İş Çatışması	Gruplararası	8,282	4	2,070	1,786	,130
	Gruplarıçi	584,156	504	1,159		
	Toplam	592,438	508			

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının ailevi sorumluluklara ayrılan zaman bakımından anlamlı bir farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. [$F_{(4-504)}=2,703$, $p<.05$]. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucunda, aile sorumluluklarına 1-2 saat ayıran öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının ($\bar{X}=3,14$), aile sorumluluklarına 7-8 saat ayıran öğretmenlere ($\bar{X}=2,64$) oranla daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının ise ailevi sorumluluklara ayrılan zaman bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır [$F_{(4-504)}=1,786$, $p>.05$].

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının Haftalık Ders Saatine Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin haftalık ders saatleri ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin haftalık ders saatlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 34’de, öğretmenlerin haftalık ders

saatleri ile yaşadıkları iş→aile çatışması arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 35’de gösterilmiştir.

Tablo 34

Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatlerine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Haftalık ders saatleri	N	\bar{X}	S
10-15 saat	3	2,28	,37
16-20 saat	29	2,78	,92
21-25 saat	83	2,98	1,08
26-30 saat	378	2,72	1,04
30 saat ve üstü	16	2,86	1,27
Toplam	509	2,77	1,05

Tablo 35

Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatine Göre İş→Aile Çatışması ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	5,541	4	1,385	1,253	,288
Gruplarıçi	557,229	504	1,106		
Toplam	562,769	508			

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının haftalık ders saati sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır. [$F(4-504)=1,253$, $p>.05$].

Öğretmenlerin İş→Aile Çatışmasının ve İş Yükü Algısının Okuldan Çıkış Saatlerine Göre Karşılaştırılması

Öğretmenlerin okuldan çıkış saatlerinin değişmesine bağlı olarak yaşadıkları iş-aile çatışması ve iş yükü algısı arasındaki farklılığı test etmek amacıyla yapılan “Bağımsız Gruplar için t Testi” sonuçları Tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36

Öğretmenlerin İş-Aile Çatışmasının ve İş Yükü Algısının Okuldan Çıkış Saatlerinin Değişmesine göre Karşılaştırılmasının t-Testi Sonuçları

	Okuldan Çıkış Saatinin Değişmesi	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
İş→Aile Çatışması	Değişiyor	334	2,79	1,04	507	,543	,587
	Değişmiyor	175	2,73	1,06			
İş Yükü	Değişiyor	334	2,80	,80	502	2,62	,009
	Değişmiyor	175	2,60	,81			

Ortalamalar açısından da okuldan çıkış saati değişen öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması ($\bar{X}=2,79$), okuldan çıkış saati değişmeyen öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması ($\bar{X}=2,73$) ile büyük oranda farklılaşmamaktadır. Analiz sonuçlarına göre ise öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması okuldan çıkış saatinin değişmesine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (507)=,543, p>.05].

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin algıladığı iş yükü okuldan çıkış saatinin değişmesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [t (502)=2,62, p<.05].

Öğretmenlerin okuldan çıkış saatlerinin değişmesinin haftalık sıklığı ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi ve öğretmenlerin okuldan çıkış saatlerinin değişmesinin haftalık sıklığı ile iş yükü algıları arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin okuldan çıkış saatlerinin değişmesinin haftalık sıklığına göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 37’de, öğretmenlerin okuldan çıkış saatlerinin değişmesinin haftalık sıklığı ile yaşadıkları iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi ve öğretmenlerin okuldan çıkış saatlerinin değişmesinin haftalık sıklığı ile iş yükü algıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 37

Öğretmenlerin Okuldan Çıkış Saatlerinin Değişmesinin Haftalık Sıklığına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Okuldan Çıkış Saatinin Değişmesinin Haftalık Dağılımı	N	İş Aile Çatışması		İş Yüğü	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S
Haftada 1 gün	131	2,67	1,08	2,75	,79
Haftada 2 gün	82	2,86	,97	2,71	,66
Haftada 3 gün	73	2,78	1,01	2,87	,98
Haftada 4 gün	14	3,02	,80	2,90	,64
Haftada 5 gün	34	3,03	1,19	3,04	,77
Toplam	334	2,79	1,04	2,80	,80

Tablo 38

Öğretmenlerin Okuldan Çıkış Saatinin Değişmesinin Haftalık Sıklığına Göre İş→Aile Çatışması ve İş yükü ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İş→Aile Çatışması	Gruplararası	4,678	4	1,169	1,070	,371
	Gruplariçi	358,369	328	1,093		
	Toplam	363,047	332			
İş Yüğü	Gruplararası	3,539	4	,885	1,366	,245
	Gruplariçi	210,474	325	,648		
	Toplam	214,013	329			

Analiz sonuçlarına göre okuldan çıkış saati haftada 5 gün değişen öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması (\bar{X} =3,03) ve iş yükü algısı (\bar{X} =3,04) diğer öğretmenlere göre ortalamalar açısından fark sergilemektedir. Fakat öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının [F (4-328)=1,070, p>.05]. ve iş yükü algısının [F (4-325)=1,366 p>.05].okuldan çıkış saatinin

haftalık olarak değişme sıklığı bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin İş Yükü Algısının İş-Aile Çatışmasına Etkisi

İş aile çatışmasının iş yüküne göre yordanmasına ilişkin basit regresyon analizi sonuçları Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39

İş →Aile Çatışmasının İş Yüküne Göre Yordanmasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	,979	,142	-	6,890	,000	-	-
İş yükü	,655	,050	,506	13,158	,000	,506	,506
R = 0,506	R ² = 0,256						
F(1,502) = 173,122	P =.000						

Elde edilen bulgulara göre bağımsız değişken olan iş yükü ile bağımlı değişken iş →aile çatışması arasındaki korelasyon incelendiğinde, iş yükü ile iş aile çatışması arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişkinin (r= .506) olduğu görülmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde iş yükünün iş→aile çatışmasının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir [R=0,506, R²=0,256, F=173,122, p<.01]. İş→aile çatışmasına ilişkin toplam varyansın %25'inin öğretmenlerin iş yükü ile açıklandığı ifade edilebilir.

Aile →iş çatışmasının iş yüküne göre yordanmasına ilişkin basit regresyon analizi sonuçları Tablo 40'da verilmiştir.

Tablo 40 Aile →İş Çatışmasının İş Yüküne Göre Yordanmasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	,794	,152	-	5,224	,000	-	-
İş yükü	,586	,053	,441	11,022	,000	,441	,441
R = 0,441	R ² = 0,195						
F(1,502) = 121,488	P = .000						

Analiz sonuçlarına göre bağımsız değişken olan iş yükü ile bağımlı değişken aile→iş çatışması arasındaki korelasyon incelendiğinde, iş yükü ile aile→iş çatışması arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişkinin (r= .441) olduğu görülmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde iş yükünün aile→iş çatışmasının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir [R=0,441, R²=0,195, F=121,488, p<.01]. Aile iş çatışmasına ilişkin toplam varyansın %19'unun öğretmenlerin iş yükü ile açıklandığı ifade edilebilir.

BÖLÜM V

Sonuçlar Ve Öneriler

Bu bölümde araştırmayla ilgili bilgiler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler bulunmaktadır.

Sonuçlar

İş ve aile yaşamı vazgeçilmez iki yaşam alanı olmakla birlikte, her iki alanda da gerçekleştirilmesi beklenen bazı roller bulunmaktadır. Bu roller kimi zaman birbirlerini etkilemekte ve hatta bazı zamanlarda da birbirlerini engelleyebilmektedir. Bu etkileşim ve engellemeler kişinin bir rolü yerine getirirken diğer rolün sorumlulukları adına üzerinde baskı hissetmesi dolayısıyla da iş- aile çatışması yaşamasına neden olmaktadır.

İş-aile çatışması araştırmaları çoğunlukla işletmelerde yapılmış olup eğitim örgütleri ve öğretmenlerin araştırma grubu olarak ele alınmayışı Cinamon ve Rich (2005) tarafından öğretmenlik mesleğinin iş ve aile alanlarını kaynaştırabilen bir meslek olarak görülmesi olarak açıklanmıştır. Öğretmenlik mesleğinin doğası ise aile alanındaki roller dışında sınıf ortamında da kimi zaman anne/baba, kimi zaman arkadaş olma gibi informal rolleri ve rehberlik, yol göstericilik, liderlik, öğrencilerin kişisel sorunlarını çözüme yardımcılık vb. rolleri beraberinde getirmektedir. Bunun yanında eğitim-öğretimin ana unsuru olan öğretmenlerden beklenen sadece eğitim aktiviteleri ile sınırlı kalmamakta, bürokratik ve idari sorumluluklar da işin içine girmektedir. Eğitim-öğretimle doğrudan ilişkili olmayan(para toplama, fotokopi çekme, vb.) işler, ders sonrası gerçekleştirilen toplantılar, eğitsel kol çalışmaları, veli görüşmeleri iş alanında ne kadar fazla sorumluluk altında olduklarını göstermektedir. Tüm bu sebeplerle ilköğretim okulu öğretmenlerinin iş-aile çatışması düzeyi ve iş alanındaki taleplerin bu çatışmada ne derecede etkili olduğunun araştırılması amaçlanmıştır.

İlköğretim öğretmenlerinin orta düzeyde iş→aile çatışması yaşadığı, düşük düzeyde aile→iş çatışması yaşadığı; iş yükü algılarının da orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Yapılan regresyon analizi sonucunda öğretmenlerde iş yükünün iş-aile çatışmasının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Bu sonuç literatürle paralellik göstermektedir(Aryee ve diğerleri., 1998; Britt ve Dawson, 2005;Mckay ve diğerleri., 1999).

İş yükü ve iş→aile çatışması ve iş yükü aile→iş çatışması arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Anketin altında “Düşünceleriniz” bölümüne yazdıkları açıklamalarda genelde “Hem işimi hem de ailemi bir arada yürütebilirim. “Her iki alana da yetebilirim.” tarzında ifadeler rastlanmıştır. Sonucun bu şekilde çıkmasının sebebi araştırma başlığında kullanılan çatışma ifadesinden kaynaklanıyor olabilir. Aycan vd .(2007) çalışmalarında çatışma yerine iş aile hayat dengesi ifadesini kullandıklarını çünkü katılımcıların çatışma sözcüğünü olumsuz algıladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca iş→aile çatışma düzeyinin aile→iş çatışması düzeyinden fazla çıkması da öğretmenlerin mesleki anlamda işlerine verdikleri değer ön planda olduğunu gösterebilir. İş yükü algılarının orta düzeyde olması ders dışı yaptıkları aktiviteleri benimsemelerinden ve mesleklerinin bir parçası olarak görmeleri ile ilişkilendirilebilir.

Yapılan t testi sonuçlarına göre kadın öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının, erkek öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasından daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kadınların geleneksel rollerini ev ve aile sorumluluklarının oluşturduğu görüşünden hareket edilirse, ev ve aile sorumluluklarına ayrılan zamanın fazla olması sebebiyle işlerine yeterince özen gösteremedikleri için işi eve taşıdıkları dolayısıyla da iş-aile çatışması yaşadıkları ileri sürülebilir. Literatürde cinsiyetin iş-aile çatışması üzerindeki etkisine dair fikir birliğine varılamamıştır. Kimi çalışmalar cinsiyetin iş-aile çatışması üzerinde etkisi olmadığını ya da düşük bir etkiye sahip olduğunu savunurken (Frone,1992; Byron, 2005) literatürde iş-aile çatışmasını daha çok kadınları ilgilendiren bir konu olarak ele alan ve kadınların erkeklere oranla daha çok iş-aile çatışması yaşadığını ileri süren çalışmalar da yer almaktadır (Gutek, Searle ve Klepa, 1991,s. 567; Cinamon ve Rich, 2002, s.538; Livingston; Burley; Springer 1996, s.180; Lo, s.377, 2003).

Kadın öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması ile erkek öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışması arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu durum toplumdaki cinsiyet rollerinin genişlemesi sonucu erkeklerin de en az kadınlar kadar aile sorumluluklarını paylaşımlarından kaynaklanıyor olabilir .(Karapınar, İlsev ve Ergeneli, 2006, s.104).

Ortalamalara bakıldığında kadın öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması, aile –iş çatışmasından daha fazladır. Cinamon ve Rich kadın öğretmenler arasında yaptıkları araştırmada öğretmenlerin çoğunluğunun işe önem veren ve hem aile hem işe önem veren profillerde yer aldığını; az bir kısmının ise sadece aileye önem veren profilde yer aldığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda kadın öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının aile→iş çatışmasından da daha fazla olduğu da bulunmuştur. Bu açıdan kadın öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının iş→aile çatışmasından farklılaşması bu araştırma ile de paralellik göstermektedir.

Medeni durum itibariyle yapılan t testinde evli öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının bekar öğretmenlere oranla daha fazla olduğu belirlenmiştir .. Bu durumun sebebi evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere göre daha fazla ailevi sorumluluk taşıyor olmalarından kaynaklanabilir. Eşinden ayrı öğretmen sayısı istatistiksel olarak anlamlı olmadığından analize dahil edilmemiştir. Literatürde ise eşinden ayrı kişilerin yaşadıkları iş-aile çatışmasının, evlilere oranla daha fazla aile ve yaşam alanlarına negatif olarak yansıttıkları kaydedilmiştir (Grzywacz, Almeida ve Mc Donald, 2002, s.33).

Eşin çalışma durumuna göre öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması arasındaki farklılığa ilişkin yapılan t testi sonucunda eşi çalışan öğretmenlerin eşi çalışmayan öğretmenlere göre daha fazla iş→aile çatışması yaşadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Literatürde de eşin çalışıp çalışmama durumu hem iş→aile hem de aile→iş çatışmasının nedenleri arasında görülmüştür (Byron, 2005, s.171-173; Kossek ve Özeki, 1998, s.144, Elloy ve Smith, 2003, s.57).Bu nedenle ulaşılan sonuç literatürle benzerlik göstermektedir. Eşi çalışan öğretmenlerin aile sorumlulukları açısından da yükümlü hale geldikleri düşünüldüğünde rol ve beklentilerin artması sebebiyle ailevi sorumlulukların iş hayatına çok daha fazla dahil olması sonucu iş hayatına ait sorumlulukların da aile yaşamına dahil olması beklenmektedir.

Çocuk sahibi olma durumuna göre yapılan anova testinde iki çocuk sahibi öğretmenlerin, bir çocuk sahibi öğretmenlere ve hiç çocuk sahibi olmayan öğretmenlere oranla daha fazla aile→iş çatışması yaşadıkları sonucu elde edilmiştir. Çocuk sahibi olma aileye ayrılan zamanın ve üstlenilen sorumlulukların da artması anlamına gelmektedir. Literatürde de çocuk sahibi olmanın ve çocuk sayısının iş-aile çatışmasını etkilediği ileri sürülmüştür (Kossek ve Ozeki 1998, s.139-141; Voydanoff, 1988, s.751).

Aileyle beraber yaşayan diğer kimselerin varlığına göre aile iş çatışmasının farklılaşmasına ilişkin yapılan t testi sonucu anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu durum araştırma grubundaki öğretmenlerden çoğunun yanında aile dışında kimsenin yaşamamasından kaynaklanıyor olabilir.

Okul öncesi çocuk bakımına ilişkin yapılan anova testi sonucunda öğretmenlerin yaşadığı aile→iş çatışmasının çocuk bakımına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu durum batı ülkelerinden farklı olarak çocuk bakımında aile büyüklerinden alınan desteğin yerleşmiş bir kültür olmasından ileri gelebilir. Aycan ve Eskin (2005) ve Karapınar vd. (2006) nin de araştırmalarında benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Aile sorumluluklarına ayrılan zamana göre öğretmenlerin yaşadığı iş-aile çatışmasının farklılaşmasına ilişkin yapılan anova testinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre ailevi sorumluluklara 1-2 saat ayıran öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışması, ailevi sorumluluklara 7-8 saat ayıran öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasından daha fazladır. Bu durum işlerini ön planda tutan öğretmenlerin aile sorumluluklarına ayırdıkları zamanı yine işlerine aktarmalarından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü çatışmanın meydana gelmesinin nedenlerinden biri de bir rolü yerine getirirken diğer role harcanacak yeterli zaman ve enerjinin kalmamasıdır.

İlköğretim öğretmenlerinin haftalık ders saati yüküne göre yaşadıkları iş→aile çatışmasının farklılaşmasına ilişkin yapılan anova testinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatürde haftalık çalışma saatleri ile iş-aile çatışması arasında anlamlı bir farklılık olduğuna dikkat çekilmiştir. Buna karşın literatürde haftalık çalışma saatlerinin iş-aile çatışmasının etkilediğine dair yapılan araştırmalar bulunmaktadır (Kim ve Ling, 2001, s.210-211; Barrah, Baltés, Shultz, Stolz, 2004, s. 319; Lingard; Francis 2005, s.740). Fakat

daha çok işletmelerde gerçekleştirilen bu araştırmalarda ele alınan çalışma saatleri, bu çalışmada eğitim örgütlerinde ele alınan çalışma saatleri öğretmenlerin girmekle yükümlü oldukları ders saatleri açısından ele alınmıştır. Ders saatlerinin fazla ya da az olmasının yaşadıkları çatışma düzeyini etkilememesi ilköğretim okulu öğretmenleri için ortalama olarak girebilecekleri ders saati sayısının öğretmenler arasında çok büyük değişkenlik göstermemesinden kaynaklanabilir. Öğretmenlerin girmekle yükümlü oldukları ders saatleri değil, aynı zamanda ders dışında okulda geçirdikleri zaman da hesaba katılacağı bir başka araştırmada bir anlamda sonucun literatürle paralellik göstermesi beklenebilir.

Öğretmenlerin okuldan çıkış saatlerinin değişmesi ile yaşadıkları iş→aile çatışması arasındaki farklılığa ilişkin yapılan t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat yapılan t testinde okuldan çıkış saati değişen öğretmenlerin okuldan çıkış saati değişmeyen öğretmenlere göre daha fazla iş yükü algısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğretmenlerin okuldan daha geç ıkılmaları iş→aile çatışması düzeylerini etkilememekte fakat iş yükü algılarını arttırmaktadır.

Okuldan ıkış saatinin değişmesinin haftalık olarak sıklığına göre yapılan anova testlerinde öğretmenlerin yaşadığı iş→aile çatışmasının ve algıladıkları iş yükünün çıkış saatinin haftalık olarak değişme sıklığına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sonuç olarak okuldan çıkış saatlerinin değişmesi ilköğretim öğretmenlerinin iş yükü algısını arttırdığı fakat bunun haftada kaç gün olduğunun öğretmenlerin iş yükü algısını değiştirmediği yargısına varılabilir. Fakat ortalama olarak en yüksek iş yükü algısına hafta boyunca okuldan çıkış saati değişen öğretmenlerin sahip olduğu görülmektedir.

Öneriler

Araştırmaya ilişkin öneriler aşağıda yer almaktadır. Bu öneriler araştırmada elde edilen sonuçlarla ilgili olarak “uygulamaya ilişkin öneriler” ve gelecekte yapılacak araştırmalarla ilgili olarak da “araştırmaya ilişkin öneriler” olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır.

Uygulamaya İlişkin Öneriler

Araştırma sonucuna göre kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla daha fazla iş →aile çatışması yaşadığı belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin iş-aile çatışması konusunda bilgilendirilmesi çeşitli eğitim ve kurslarla desteklenerek okullarda yaşanması olası çatışma durumlarına yönelik hazırlıklı olmaları ve çözüm önerileri üretebilir yetkinliğe ulaşmaları sağlanabilir.

Cinamaon ve Rich (2009) öğretmenlerin yaşadıkları iş-aile çatışmasını azaltmaya yönelik araştırmalarında yaptıkları görüşmelerle, öğretmenlerin yaşadıkları iş-aile çatışması yaşantılarını meslektaşlarıyla paylaşmanın kendilerini rahatlattığını ve yaşadıklarını bireysel olarak algılamamaları gerektiğinin farkına vardıklarını kaydetmişlerdir. Araştırmada müdürler ve öğretmenler ayrı eğitimlere dahil edilmiş; küçük drama etkinlikleriyle iş→aile çatışması ve aile→iş çatışmasına örnek teşkil edebilecek durumlarla karşı karşıya bırakılmışlardır. Konuyu dillendiren ve deneyimlerini paylaşan öğretmenlerin rahatladığı ve hatta çatışma ile başa çıkabilme adına yapılanların paylaşılmasının öğretmenlere bireysel çözümlerinde yeni perspektifler açtığı da ortaya konmuştur. Bu sebeple okullarda da bu durumun konuşulmasını sağlamak, paylaşımı arttırmak için çeşitli etkinlikler düzenlenebilir.

Ülkemizde de özellikle özel şirketlerde dillendirilen iş-aile çatışması kavramı eğitim örgütlerinde de ele alınması gereken bir konudur. Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığı'nın da desteği ile okullarda yönetici ve öğretmenlere iş-aile dengesini sağlamaya yönelik bilgilendirme ve destek hizmetleri sağlanabilir.

Çocuk sahibi öğretmenlere görev yaptıkları okul sınırları içinde kreş vb. olanaklar sağlanabilir.

Bayan öğretmenlerin daha fazla iş→aile çatışması yaşaması nedeniyle doğum öncesi ve sonrası izinlerinin uzatılması ile ilgili bir düzenlemeye gitmek yerinde olacaktır.

Araştırmaya İlişkin Öneriler

Kocaeli ili İzmit ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarında uygulanan araştırma daha geniş örneklem gruplarına uygulanabilir. Ülkemiz adına konu ile ilgili bölgeler arası farklılıkların ortaya çıkması, ortaöğretim kurumlarının da araştırmaya dahil edilmesi ülkemiz adına uygulanabilecek politikalar açısından yararlı olacaktır.

Öğretmenlerin iş yükü algısının resmi ve özel eğitim kurumlarında değişebileceği göz önünde bulundurulursa, araştırma resmi ve özel eğitim kurumlarında karşılaştırılmal olarak gerçekleştirilebilir.

Yapılacak çalışmalarda iş-aile çatışmasının iki boyutunun da ele alınması faydalı olacaktır.

EK 1

İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRETMENLERİNDE İŞ YÜKÜ VE İŞ-AİLE ÇATIŞMASI ANKETİ

Değerli Meslektaşım,

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim öğretmenlerinin iş yükünün iş-aile çatışması üzerindeki etkisini araştırmaktır. Araştırma yüksek lisans tez çalışması için yürütülmektedir. **Araştırmadan elde edilen veriler, araştırmanın amacı olan bilimsel çalışma dışında kullanılmayacağı gibi, herhangi bir kişi veya kuruluşa da verilmeyecektir.**

Araştırma anketi üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde öğretmenlerin iş yüküyle ilgili sorular, üçüncü bölümde ise iş-aile çatışması ile ilgili sorular yer almaktadır. Her sorudaki duruma ilişkin gerçek düşüncenize uyan seçeneği işaretlemeniz, ilköğretim öğretmenlerimizin iş yükünün iş-aile çatışmasına etkisine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde önemli yer tutacaktır.

Anketteki her soruyu işaretlemeniz ve ankete **İSİM YAZMAMANIZ** önemle rica olunur.

Araştırmaya katkılarınızdan dolayı şimdiden içtenlikle teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Cevat CELEP
Kocaeli Üniversitesi

Arş.Gör.Funda KELEŞ AY
Kocaeli Üniversitesi

I. BÖLÜM

Bu bölümde kişisel bilgilerinize ilişkin sorular yer almaktadır..

1. Cinsiyetiniz

a.() Kadın b.() Erkek

2. Yaşınız?

a.() 30 dan küçük b.() 30-35 arası c.() 36-40 arası d.() 41-45 arası e.() 45 ten büyük

3. Eğitim durumunuz:

a.() Öğretmen lisesi b.() 2 Yıllık Eğitim Enstitüsü, yüksekokul veya önlisans

c.() 3 Yıllık eğitim enstitüsü veya yüksekokul d.() 4 Yıllık yüksekokul veya fakülte

e.() Yüksek lisans f.() Doktora

4-Medeni Durumunuz:

a.() Bekar b.() Evli c.() Dul-çocuğu yanında

d.() Dul-çocuğu eşiyile birlikte e.() Dul-çocuğu yok

5- Eşiniz çalışıyor mu?

a.() Evet b.() Hayır

6- Bakmakla yükümlü olduğunuz kaç çocuğunuz var?

a.() Yok b.() 1 c.() 2 d.() 3 e.() 3'ten fazla

7 -Ailenizde sizinle birlikte yaşayan bakımından sorumlu olduğunuz kimse var mı?

a.() Evet b.() Hayır

8-Ailenizde okul öncesi küçük çocuk bakımı sorununu nasıl çözüyorsunuz

- a.() eşim bakıyor b.() aile büyükleri bakıyor c.() ücretli bakıcı
d.() kreş e.() diğer(lütfen belirtiniz).....

10- Aile sorumluluklarımız (çocuk bakımı,ev işleri v.s.) için günde kaç saat ayırıyorsunuz?

- a.() 5 saatten az b.() 6-10 saat arası c.() 10-15 saat arası

- d.() 16-20 saat arası e.() 20 den fazla

11.Haftada kaç saat derse giriyorsunuz?

.....

12. Okuldan çıkış saatiniz ders dışı faaliyetler sebebiyle değişiyor mu

- a.() Evet b.() Hayır

13.Ne kadar sıklıkla dersiniz bittiği halde okulda kalıyorsunuz?

- a.()Hiçbir zaman b.()Haftada 1 gün c.() Haftada 2 gün

- d.() Haftada 3 gün d.() Haftada 4 gün e.() Her gün

II. BÖLÜM

Aşağıda iş yüküne ilişkin sorular yer almaktadır. Lütfen durumunuza uygun seçeneği daire içine alınız

1) Kesinlikle Katılmıyorum, 2) Katılmıyorum, 3)Kısmen Katılıyorum, 4)Büyük Ölçüde Katılıyorum, 5) Tamamen Katılıyorum					
18. Alanım olmayan derslere girmek zorunda kalıyorum.	1	2	3	4	5
19. Ders saatim bittikten sonra da yapmam gereken şeyler oluyor.	1	2	3	4	5
20. Yöneticimin görevimle doğrudan ilgili olmayan istek ve ricalarını(<i>okulun bürokratik işleri vb.</i>) geri çeviremiyorum.	1	2	3	4	5
21. Yöneticimin mesai saatleri dışında (<i>17:00 den sonra</i>)düzenlediği toplantılara katılmak zorundayım.	1	2	3	4	5
22. Okulun yarışma, proje gibi etkinliklerinde gönüllü olmasam da görevlendiriliyorum.	1	2	3	4	5
23. İşim hafta sonları ve akşamları (<i>kurs,veli toplantısı, toplantı,yarışma/proje öncesi hazırlık,etkinlik hazırlama, ders planı ve materyali hazırlama vb. sebeplerle</i>) çalışmamı gerektiriyor.	1	2	3	4	5
24. Okul içindeki kimi çalışmalar gece geç saatlere kadar okulda çalışmamı gerektiriyor.	1	2	3	4	5
25. Yaz tatilinde de gerek duyulduğunda okula çağrılıyorum.	1	2	3	4	5
26. İdari işlerde de(<i>taşınır işlem fişi doldurma,evrak işleri,vb.</i>) gerek duyulduğu zaman yardımcı oluyorum.	1	2	3	4	5
27. Rehber öğretmene öğrencilerin kişisel bilgileri ile ilgili işlerde destek oluyorum.	1	2	3	4	5
28. Dinlenme aralarımı (öğrencilerin sorularını yanıtlama, nöbet vb. sebeplerle) kendime ayıramıyorum.	1	2	3	4	5
29. Derse hazırlığımı iş saatim dışında evde yapıyorum.	1	2	3	4	5
30. Sorumlu olduğum proje, çalışma ve etkinlikler (<i>TKY, OGYE gibi</i>) nedeniyle ders planımı yetiştirmekte zorlanıyorum.	1	2	3	4	5
31. Özel gün ve milli bayramlarda pano hazırlama,etkinlik hazırlama vb. sebeplerle ders planımı yetiştiremiyorum.	1	2	3	4	5
32. Ders planımda öngörülen öğretim etkinliklerini ders saatleri içinde rahatça yetiştirebiliyorum.	1	2	3	4	5
33. Ders planı, materyal hazırlamada zaman açısından sıkıntı duymuyorum.	1	2	3	4	5
34. Eve iş taşımak zorunda kalmıyorum.	1	2	3	4	5

III. BÖLÜM

Aşağıda iş-aile çatışmasına ilişkin sorular yer almaktadır. Lütfen durumunuza uygun seçeneği daire içine alınız.

1) Kesinlikle Katılmıyorum, 2) Katılmıyorum, 3) Kısmen Katılıyorum, 4) Büyük Ölçüde Katılıyorum, 5) Tamamen Katılıyorum					
9. İş yaşantım, ev ve aile hayatıma engel olabiliyor.	1	2	3	4	5
10. İşime ayırmam gereken zaman, aile sorumluluklarımı yerine getirmemi zorlaştırıyor.	1	2	3	4	5
11. Evde yapmak istediklerimi, işimin bana yüklediği sorumluluklardan dolayı yapamıyorum.	1	2	3	4	5
12. İşimle ilgili üzerimde hissettiğim baskı, ailevi sorumluluklarımı yerine getirmeme engel oluyor.	1	2	3	4	5
13. İşimden dolayı aile planlarımı değiştirmek zorunda kalıyorum. (haftasonu çalışma, iş çıkışı toplantı vb.)	1	2	3	4	5
14. İşimin gereklerini yapmak istediğimde, ailemin istekleri bunu yapmamı engelliyor.	1	2	3	4	5
15. Evdeki işlerime zaman ayırabilmek için işimle ilgili yapmam gerekenleri yapamıyorum..	1	2	3	4	5
16. İşte yapmak istediklerimi, eşimin ve/veya ailemin bana yüklediği sorumluluklardan dolayı yetiştiremiyorum.	1	2	3	4	5
17. Ev hayatım, işimle ilgili; yapmam gereken standart sorumluluklar engelliyor.	1	2	3	4	5
18. Aile ile ilgili konular yüzünden üzerimde hissettiğim baskı, işim sorumluluklarımı yerine getirmemi engelliyor.	1	2	3	4	5
19. İşim beni ailemden uzaklaştırıyor	1	2	3	4	5
20. Aile içi davranışlarım işimin özelliklerinden olumsuz etkileniyor	1	2	3	4	5

Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz. Lütfen görüşlerinizi aşağıya belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

EK 2**Anket Uygulanan Öğretmenlerin Okullara Göre Dağılımı**

Okul Kodu	N	%
1	13	2,55
2	18	3,54
3	32	6,29
4	14	2,75
5	13	2,55
6	11	2,16
7	25	4,91
8	19	3,73
10	13	2,55
11	12	2,36
12	16	3,14
13	22	4,32
14	10	1,96
15	18	3,54
16	10	1,96
17	10	1,96
18	32	6,29
19	18	3,54
20	27	5,30
21	13	2,55
22	36	7,07
23	30	5,89
24	28	3,54
25	15	2,95
26	11	2,16
27	9	1,77
28	17	3,34
29	12	2,36
30	15	2,95
Toplam	509	100

KAYNAKÇA

- Alicia A. G. & Russell C. (1999). The Conservation of Resources Model Applied to Work-Family Conflict and Strain. *Journal of Vocational Behavior*, 54
- Ahuja, M.K. & Rodhain, F. (2005). Mentoring Relationships, Gender and Work-Family Conflict: The Case of IT Careers. *Human Resources Management*, 93(9),1977
- Allen, T. D., Herst, D. E. L., Bruck, C. S., & Sutton, M. (2000).Consequences associated with work-to-family conflict: A review and agenda for future research. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5(2), 278-308.
- Aryee,S.,Luk,V.,Leung,A.&Lo,S (1999) Role Stressors, Interrole Conflict and Well-Being: The Moderating Influence of Spousal Support and Coping Behaviors among Employed Parents in Hong Kong *Journal of Vocational Behavior*, 54, 259-278
- Arslan, S. & Özpınar,İ.(2008).Öğretmen Nitelikleri: İlköğretim Programlarının Beklentileri ve Eğitim Fakültelerinin Kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*. 2(1), 38-63.
- Aycan, Z., & Eskin, M. (2005). Relative contributions of childcare, spousal support, and organizational support in reducing work-family conflict for men and women: The case of Turkey. *Sex Roles*, 53, 453-471
- Aycan,Z., Eskin,M. & Yavuz, S. (2007). *Hayat Dengesi İş,Aile ve Özel Hayatı Dengeleme Sanatı*. İstanbul:Sistem Yayıncılık
- Balay, R.&Engin, A. (2007) A Research To Determine The Burnout Level of Elementary School Supervisors Working in GAP Region, *Ankara University Journal of Educational Sciences*, 40(2), 205-232

- Balet, K. & Kelchtermans (2009) Struggling with workload: Primary teachers' experience of intensification *Teaching and Teacher Education*, 25, 1150-1157
- Baltes, Boris B. & Heather A. Heydens-Gahir. (2003). Reduction of Work-Family Conflict Through the Use of Selection, Optimization, and Compensation Behaviors. *Journal of Applied Psychology*, 88(6),1005-1018
- Barraha, J. L.; Baltes B., Shultz, K.S. & Stolz, H.E. (2004). Men's and Women's Eldercare-Based Work Family Conflict: Antecedents and Work-Related Outcomes, *Fathering*, 2(3), 305-330.
- Bragger, J. D., Rodriguez-Srednicki, O., Kutcher, E. J., Indovino, L. & Rosner, E. (2005) Work-Family Conflict, Work-Family Culture, And Organizational Citizenship Behavior Among Teachers *Journal of Business and Psychology* 20 (2),303-324
- Britt, T. W. & Dawson, C. R. (2005). Predicting work-family conflict from workload, job attitudes, group attitudes, and health: A longitudinal study. *Military Psychology*, 17, 203-227.
- Bruck, C. S., Allen, T. D., & Spector, P. E. (2002). The relation between work-family conflict and job satisfaction: A finer-grained analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 60, 336-353
- Byron, K.(2005). A Meta-Analytic Review of Work-Family Conflict and Its Antecedents. *Journal of Vocational Behavior*, 67, 169-198.
- Cinamon, R. G., & Rich, Y. (2002a). Gender differences in the importance of work and family roles: Implications for work-family conflict. *Sex Roles*, 47, 531-541.

- Cinamon, R. G., & Rich, Y. (2002b). Profiles of attribution of importance to life roles and their implications for the work-family conflict. *Journal of Counseling Psychology*, 49(2), 212-222
- Cinamon, R. G., & Rich, Y. (2005). Work-family conflict among female teachers. *Teaching and Teacher Education*, 21, 365-378
- Cinamon, R.G.& Rich Y.(2009). Work Family Relations: Antecedents and Outcomes. *Journal of Career Assessment OnlineFirst*, published on September 25, 2009
- Clark, S.C. (2001) Work Cultures and Work/Family Balance *Journal of Vocational Behavior*, 58, 348-365
- Claesson, M., & Brice, R. (1989). Teacher/mothers: Effects of a dual role. *American Educational Research Journal*, 26,1-23.
- Çelikten, M., Şanal, M.&Yeni,Y. (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, (2), 207-237
- Duxbury, L. & Higgins, C.(2001). Work-Life Conflict in Canada in the New Millennium.A **Status Report**, Ottawa,
- Easthope, C. & Easthope, G. (2000). Intensification, Extension And Complexity Of Teachers' Workload British *Journal of Sociology of Education*, 21(1)
- Eby, L.T., Casper, W. J., Lockwood, A., Bordeaux,C. & Brinley, A. (2005) Work and family research in IO/OB:Content analysis and review of the literature (1980-2002). *Journal of Vocational Behavior*, 66, 124-197
- Edwards, J. R., & Rothbard, N. P. (2000). Mechanisms linking work and family: Clarifying the relationship between work and family constructs. *Academy of Management Review*, 25(1), 178-199

Efeoğlu, İ. (2006). *İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu Ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova.

Elloy, D. F. & Smith, C.R. (2003). Patterns of Stres, Work-Family Conflict, Role Conflict, Role Ambiguity and Overload Among Dual-Career and Single-Career Couples: An Australian Study. *Cross Cultural Management*, 10(1), 55-66

Erkovan,H.E.(2008). *Work-Family-Personal Life Conflict: Testing Of Three-Dimensional Model*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi.İstanbul

Ernst, E., Brenda, K.A., Lautsch S. & Eaton, C. (2006). Telecommuting, control, and boundary management: Correlates of policy use and practice, job control, and work–family effectiveness. *Journal of Vocational Behavior*, 68, 347–367

Fox, M.L. and Dwyer, D.J.(1999) An Investigation of the Effects of Time and Involvement in the Relationship Between Stressors and Work-Family Conflict, *Journal of Occupational Health Psychology*,4 (2), 164-174.

Frone, M., Russell,M. ve Cooper, M.L. (1992). Prevalence of Work-Family Conflict: Are Work and Family Boundraies Asymmetrically Permeable?. *Journal of Organizational Behavior*, 13, 7, 723-729

Frone, M., Russell, M. & Cooper, M. L. (1992). Antecedents and outcomes of work-family conflict: Testing a model of the work-family interface. *Journal of Applied Psychology*, 77, 65-78.

Frone, M. R., Yardley, J. K. & Markel, K. S. (1997). Developing and testing an integrative model of the work-family interface. *Journal of Vocational Behavior*, 50, 145-167.

- Frone, M.R. (2003). Work Family Balance. In: Quick, J. C. & Tetrick, L. E. (eds.) *Handbook of Occupational Health*, 143-62. American Psychological Association: Washington DC
- Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10, 76-88.
- Greenhaus, J.H., Collins, K.M.& Shaw, J.D.(2003). The Relation between Work-Family Balance and Quality of Life. *Journal of Vocational Behavior*, 63, 510-531
- Grzywacz, J. G., & Marks, N. F. (2000). Reconceptualizing the work–family interface. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5, 111–126.
- Grzywacz, J.G., Almeida D.M. & Mc Donald D.A. (2002) Work Family Spillover and Daily Reports of Work and Family Stress in The Adult Labor Force, *Family Relations*, 51(1), 28-36
- Gutek B.A., Searle, S. & Klepa, L. (1991). Rational versus Gender Role Explanations for work-Family Conflict. *Journal of Applied Psychology*, 76(4), 560-569
- Hakanen, J. J., Bakker, A.B. & Schaufeli, W.B. (2006) Burnout and Work Engagement Among Teachers *Journal of School Psychology*, 43, 495-513
- Hammer, L.B., Bauer, N.T.& Grandey, A.A. (2003). Work-Family Conflict And Work-Related Withdrawal Behaviors. *Journal of Business and Psychology*, 17(3)
- Houston, D.M. (2009). Flexible Working, Professional Success and Being Female: Are They Incompatible?. *Review of European Studies*, 1, 2

- Huang, Y.H., Hammer, L.B., Neal, M.B. & Perin, N.A.; (2004) The Relationship Between Work-to-Family and Family-to-Work Conflict: A Longitudinal Study, *Journal of Family and Economic Issues*, 25, (1), 79-100
- Ingvarson, L., Kleinhenz, E., Beavis, A., Barwick, H., Carthy, I. & Wilkinson, J. (2005). *Secondary Teacher Workload Study Report*, Australian Council for Educational Research,
- Kelly, R., & Voydanoff, P. (1985). Work/family role strain among employed parents *Family Relations*, 34, 367-374.
- Kim, J. L. S. & C. S. Ling; (2001). Work-Family Conflict of Women Entrepreneurs in Singapore. *Women in Management Review*, 16(5), 204-221.
- Kinnoin, C. M. (2005). An Examination of the Relationship Between Family-Friendly Policies and Employee Job Satisfaction, Intent to Leave, and Organizational Commitment. Yayınlanmamış doktora tezi, Nova Southeastern University,
- Kinnunen, U., Mauno, S., (1998), Antecedents and Outcomes of Work-Family Conflict Among Employed Women and Men in Finland. *Human Relations*, 51(2), 157-177
- Kossek, E. E., & Ozeki, C. (1998). Work-family conflict, policies, and the job-life satisfaction relationship: A review and directions for organizational behavior human resources research. *Journal of Applied Psychology*, 83(2), 139-149.
- Lambert, S. J. (1990). Processing linking work and family: A critical review and research agenda. *Human Relations*, 43, 239-257
- Lingard, H. & Francis, V. (2005). Does Work-Family Conflict Mediate The Relationship Between Job Schedule Demands and Burnout in Male Construction Professionals and Managers?. *Construction Management and Economics*, 23, 733-745.

- Livingston, M. M.; Burley, K. & Springer, T.P. (2000). The Importance of Being Feminine: Gender, Sex Role, Occupational and Marital Role Commitment, and Their Relationship to Anticipated Work-Family Conflict. *Journal of Social Behavior & Personality*, 11(5),179-193.
- Lo, S. (2003). Perceptions of Work-Family Conflict Among Married Female Professionals in Hong Kong. *Personnel Review*, 32(3), 376-390.
- Major, V. S., Klein, K. J., & Ehrhart, M. G. (2002). Worktime, work interference with family, and psychological distress. *Journal of Applied Psychology*, 87, 427–436
- Mckay, S., & Tate, U. (1999). A path analytic investigation of job-related tension: A case for sales management. *The Journal of Marketing Management*, 9(3),106-113
- Mesmer-Magnus, J. R.& Viswesvaran, C. (2005) Convergence between measures of work-to-family and family-to-work conflict:A meta-analytic examination, *Journal of Vocational Behavior*, 67, 215-232
- Noor, N. (2004) Work –Family Conflict, Work-and Family- Work Salience and Women’s Well-Being, *The Journal of Social Psychology*, 144(4), 389-405
- Özdevecioğlu, M. & Aktaş, A. (2007) Kariyer Bağlılığı, Mesleki Bağlılık ve Örgütsel BağlılığınYaşam Tatmini Üzerindeki Etkisi: İş-Aile Çatışmasının Rolü, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28, 1-20
- Parasuraman, S., Purohit, Y. S., Godshalk, V. M., & Beutell, N. J. (1996). Work and family variables, entrepreneurial career success, and psychological well-being. *Journal of Vocational Behavior*, 48, 275–300

Parasuraman, S. & Simmers; C.A.(2001) Type of Employment, Work-Family Conflict and Well-Being: A Comparative Study, *Journal of Organizational Behavior*,22, 551-568.

Paul, E. & Bartolome, F. (1984). The Changing Pictures of the Relationship Between Career and Family. *Journal of Occupational Behavior*, 5(1), 9-21

Tatman, W.A. (2001). Role Stressors, Interrole Conflict, And Well-Being: The Moderating Influence Of Spousal Support And Coping Behaviors Among Employed Parents. A Replicative Study. *A Research Paper*, The Graduate College University of Wisconsin-Stout

Voydanoff, P. (1988). Work Role Characteristics, Family Structure Demands, and Work/Family Conflict. *Journal of Marriage and Family*, 50(3), 749-761

Voydanoff, P. (2004a). Implications of Work and Community Demands and Resources for Work-to-Family Conflict and Facilitation *Journal of Occupational Health Psychology*, 9,(4), 275–285

Voydanoff, P. (2004b). The Effects of Work Demands and Resources on Work-to-Family Conflict and Facilitation *Journal of Marriage and Family*, 66(2), 398-412

Wayne, J.H., Musisca, N., & Fleeson, W. (2004), Considering The Role of Personality in the Work-Family Experience: Relationships of the Big Five to Work-Family Conflict and Facilitation *Journal of Vocational Behavior*, 64(1),108-230

Williams, K.J.& Alliger, J.M. (1994) Role Stressors, Mood Spillover and Perceptions of Work-Family Conflict in Employed Parents, *Academy of Management Journal*, 37(4),837-868

Yıldırım, D.& Aycan, Z. (2008) (baskıda) Nurses' work demands and work–family conflict: A questionnaire survey, *International Journals of Nursing Studies*,

Yüksel, İ.(2005) İş-Aile Çatışmasının Kariyer Tatmini, İş Tatmini ve İş Davranışları ile İlişkisi *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 301-314

Zedeck, S. & Mosier, K. (1990). Work in the family and employing organization. *American Psychologist*, 45, 240-251.